

‘Een factuurtje uit Leeuwarden’

**De invloed van legitimiteit
op het nalevings- en betalingsgedrag
van CJIB-debiteuren**

‘Een factuurtje uit Leeuwarden’

**De invloed van legitimiteit
op het nalevings- en betalingsgedrag
van CJIB-debiteuren**

Prof. Dr. M.L.M. Hertogh

Prof. Dr. H.B. Winter

L.T. Schudde

Vormgeving omslag: Henk Marseille

Vormgeving en opmaak binnenwerk: Bert Schudde

1e druk

© 2012 Vakgroep Bestuursrecht & Bestuurskunde

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-90-367-5851-2

NUR 805

**rijksuniversiteit
 groningen**

faculteit rechtsgeleerdheid

Serie Bestuursrecht & Bestuurskunde Groningen

Redactie

Mr. dr. K.J. de Graaf
Prof. mr. J.H. Jans
Prof. dr. J. de Ridder
Mr. dr. A. Tollenaar
Mr. dr. H.D. Tolsma

Redactieraad

Prof. mr. H.E. Bröring
Prof. mr. L.J.A. Damen
Prof. dr. M. Herweijer
Mr. dr. A.M. Klingenberg
Prof. mr. D.A. Lubach
Prof. dr. A.T. Marseille
Mr. dr. M. Oosting
Prof. mr. M. Scheltema
Mr. dr. F.R. Vermeer
Prof. dr. G.J. Vonk
Prof. dr. H.B. Winter

Vakgroep Bestuursrecht & Bestuurskunde
Oude Kijk in 't Jatstraat 26
Postbus 716
9700 AS Groningen

fax. (050) 363 7250
tel. (050) 363 5674

Ten geleide

Sinds de oprichting in 1972 wordt aan de Vakgroep Bestuursrecht & Bestuurskunde van de Rijksuniversiteit Groningen het functioneren van het openbaar bestuur, in al haar facetten, wetenschappelijk bestudeerd. De leden van de vakgroep hebben zich daarbij toegelegd op het samenbrengen van juridische en empirische onderzoeksmethoden. De Serie wetenschappelijke uitgaven Bestuursrecht en Bestuurskunde Groningen biedt een forum voor publicatie van het onderzoek van leden van de vakgroep. De wetenschappelijke kwaliteit van de in deze reeks te publiceren boeken wordt gegarandeerd en bewaakt door een redactie en een redactieraad. De redactie ziet toe op naleving van het redactiestatuut, waarin is voorzien in een beoordeling van de originaliteit, diepgang en grondigheid van de in de reeks te verschijnen afleveringen.

Voor u ligt de negende aflevering in de reeks van de vakgroep Bestuursrecht & Bestuurskunde. Het onderzoek waarvan in dit boek verslag wordt gedaan, is verricht in opdracht van het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB). Het onderzoek is verricht door een samenwerkingsverband van onderzoekers van onderzoeksbureau Pro Facto en de faculteit Rechtsgeleerdheid. Het onderzoek is geïnspireerd op Tom Tyler's invloedrijke studie *Why People Obey the Law* (1990) en draait om de volgende vraag: Welke factoren verklaren het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren; en welke rol spelen hierbij hun opvattingen over de legitimiteit van het recht en de overheid?

Groningen, juni 2012

Voorwoord

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB). De omvangrijkste taak van het CJIB is de inning van verkeersboetes. In 2011 kwamen er bijvoorbeeld 7.403.549 boetes bij het CJIB binnen voor een snelheidsovertreding, 852.731 boetes voor fout parkeren, en 238.483 boetes voor het door rood licht rijden. Daarnaast is het CJIB verantwoordelijk voor de inning van een aantal andere boetes, bijvoorbeeld voor het overtreden van de identificatieplicht.

Dit onderzoek is geïnspireerd op Tom Tyler's invloedrijke studie *Why People Obey the Law* (1990) en draait om de volgende vraag: Welke factoren verklaren het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren; en welke rol spelen hierbij hun opvattingen over de legitimiteit van het recht en de overheid? Vanuit maatschappelijk perspectief is dit onderzoek van belang omdat het gegevens oplevert die het CJIB en andere uitvoeringsorganisaties kunnen helpen om hun dienstverlening nog verder te verbeteren. Vanuit wetenschappelijk perspectief is dit onderzoek relevant omdat het verband tussen legitimiteit en naleving in ons land nog nauwelijks is onderzocht. Dit onderzoek kan daarom een belangrijke bijdrage leveren aan de (rechtssociologische) theorievorming over nalevingsgedrag.

Wij zijn Marcel de Jong (directie CJIB) zeer erkentelijk voor zijn ondersteuning. Hij was vanaf het allereerste begin enthousiast over dit onderzoek en steeds nauw betrokken bij de uitvoering ervan. Joke de Boer en Tjeerd Zuidema hebben ons wegwijs gemaakt in de complexe en omvangrijke databestanden van het CJIB. Ten slotte bedanken wij de leden van de begeleidingscommissie (zie bijlage 2) voor hun deskundige en constructieve commentaar tijdens de uitvoering van dit onderzoek.

Groningen, juni 2012

Marc Hertogh
Heinrich Winter
Bert Schudde

Inhoud

Ten geleide

Voorwoord

1 Inleiding

1.1	Achtergronden van het onderzoek	1
1.2	Kunnen en willen burgers betalen?	2
1.3	Onderzoeksvraag	3
1.4	Deelvragen	4
1.5	Leeswijzer	4

2 Legitimiteit in de literatuur

2.1	Gedrag als ontbrekende schakel	5
2.2	Motieven voor naleving	6
2.3	Why People Obey the Law	6
2.4	Legitimiteit van wetgeving	8
2.5	Procedurele rechtvaardigheid	8

3 Onderzoeksopzet

3.1	Inleiding	11
3.2	Onderzoeksopzet	11
3.1.1	Zelfgerapporteerde naleving en CJIB-data over naleving	11
3.2.2	Eén meting	12
3.2.3	Overtredingen	12
3.2.4	Enquête	14
3.2.5	Steekproef	14
3.2.6	Respons	15

4 Profiel CJIB-debiteuren

4.1	Inleiding.....	17
4.2	Achtergrondvariabelen	18
4.3	Problemen met rondkomen en problemen met de administratie.....	21
4.4	Afschrikking, procedurele rechtvaardigheid en evaluatie	24
4.5	Persoonlijk oordeel en oordeel omgeving	28
4.6	Legitimiteit	31

5 Wat beïnvloedt nalevingsgedrag?

5.1	Wat is nalevingsgedrag?	39
5.2	Zelfgerapporteerd nalevingsgedrag	39
	5.2.1 Operationalisering: kenmerken van het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag	39
	5.2.2 Regressieanalyse: wat beïnvloedt het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag?	43
5.3	Nalevingsgedrag op basis van CJIB-data	47
	5.3.1 Operationalisering: kenmerken van het nalevingsgedrag op basis van CJIB-data	47
	5.3.2 Inkomen en nalevingsgedrag.....	48
	5.3.3 Regressieanalyse: wat beïnvloedt het nalevingsgedrag op basis van CJIB-data?	50
	5.3.4 Vergelijking twee vormen van nalevingsgedrag	52

6 Wat beïnvloedt betalingsgedrag?

6.1	Wat is betalingsgedrag?.....	55
6.2	Betalingsgedrag op basis van CJIB-data	55
	6.2.1 Operationalisering: kenmerken van het betalingsgedrag	55
	6.2.2 Inkomen en betalingsgedrag	56
	6.2.3 Regressieanalyse: wat beïnvloedt het betalingsgedrag?	57
6.3	Betalingsgedrag in vier kwadranten.....	59

7 Conclusies

7.1	Inleiding	65
7.2.	Welke factoren bepalen het nalevingsgedrag van CJIB-debiteuren; en hoe kan dit worden verklaard?	65
7.3	Welke factoren bepalen het betalingsgedrag van CJIB-debiteuren; en hoe kan dit worden verklaard?	66
7.4	Welke rol spelen opvattingen over de legitimiteit van het recht en de overheid bij het verklaren van het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren?.....	67
7.5	Welke rol spelen de ernst en de aard van het type overtreding bij het verklaren van het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren?.....	68
7.6	Welke rol spelen enkele achtergrondvariabelen (waaronder geslacht en leeftijd) bij het verklaren van het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren? ..	68
7.7	Tot besluit	69

Bijlagen

Inleiding

1.1 Achtergronden van het onderzoek

De meeste burgers houden zich doorgaans keurig aan de wet. Toch wordt elk jaar een aanzienlijk aantal geldboetes opgelegd voor bijvoorbeeld het overschrijden van de maximumsnelheid, het rijden onder invloed of het niet naleven van de identificatieplicht.¹ Wanneer voor deze of vergelijkbare overtredingen, via tussenkomst van het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB), een geldboete wordt opgelegd, wordt deze boete in de meeste gevallen meteen betaald. Maar soms wordt langdurig geweigerd een opgelegde boete te voldoen of wordt alleen betaald na de inzet van bijvoorbeeld een deurwaarder of dwangmiddelen, zoals inname van het rijbewijs of buitengebruikstelling van een voertuig.² Soms wordt getracht betaling te voorkomen door verzet aan te tekenen tegen de boete in een rechtsbeschermingsprocedure. Hoe kunnen deze verschillen in het nalevings- en betalingsgedrag van burgers worden verklaard? Waarom houdt de een zich wel aan de regels en de ander niet? En waarom betaalt de ene burger wel direct zijn of haar boete en de andere niet?

In de wetenschappelijke literatuur overheerste lange tijd het beeld dat de naleving van regels vooral wordt bepaald door de persoonlijke voor- en nadelen die mensen (denken te) ondervinden als gevolg van regelnaleving. Bij deze ‘instrumentele’ verklaring past bijvoorbeeld de redenering dat bij een verhoging van de strafmaat en de pakkans ook de criminaliteit zal dalen. De Amerikaanse wetenschapper Tom Tyler (1990) heeft in zijn boek *Why People Obey the Law* een alternatieve, ‘normatieve’ verklaring voor regelnaleving uitgewerkt en getoetst. Deze benadering gaat ervan uit dat als mensen de regels zelf rechtvaardig vinden, zij zich verplicht voelen deze regels op te volgen, ongeacht de sanctie die is verbonden aan het niet naleven van de regels.

¹In 2011 kwamen er bij het CJIB bijvoorbeeld 7.403.549 boetes binnen voor een snelheidsovertreding, 852.731 boetes voor fout parkeren en 238.483 boetes voor het door rood licht rijden (CJIB, *Jaarbericht 2011*).

²In 2009 is bijvoorbeeld 85,9% van de verkeersboetes na de eerste acceptgiro betaald. Na de eerste aanmaning heeft 6,0% betaald en na de tweede aanmaning 2,0%. In 2009 zijn 271.684 zaken aangeleverd aan de gerechtsdeurwaarders. Voor andere overtredingen liggen deze cijfers in het algemeen wat lager (CJIB, *Jaarbericht 2009*).

Regelnaleving wordt, met andere woorden, bepaald door de (ervaren) *legitimiteit* van de regels.

Deze ‘normatieve’ benadering is ook in ons land bijzonder actueel. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat het vertrouwen in de Nederlandse overheid onder druk staat en dat de legitimiteit van politie en justitie niet meer voor iedereen vanzelf spreekt (Weyers & Hertogh 2007). Recente berichten in de media suggereren bovendien dat dit ook van invloed is op de mate waarin burgers de wet naleven. In 2012 zijn de verkeersboetes verhoogd. Van verschillende kanten is hierop gereageerd met de verwachting dat door deze maatregel de nalevingbereidheid van burgers zal afnemen. Een paar jaar geleden waren er in de media vergelijkbare geluiden te horen bij de invoering van de uitgebreide identificatieplicht. Er is toen bijvoorbeeld gesuggereerd dat de naleving van deze nieuwe wet onder meer samenhangt met de vraag of burgers morele bezwaren hebben tegen een verplichte identificatie. Uit recente krantenberichten zou men op kunnen maken dat burgers die een verkeersovertreding hebben begaan steeds minder bereid lijken te zijn de boete voor deze overtreding automatisch te voldoen. Wat in ieder geval zeker lijkt is dat overtreders steeds vaker met een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur alle papieren opvragen. Dit leidt er onder meer toe dat de politie steeds meer tijd kwijt is aan wetsovertreders die, voordat ze betalen, eerst bewijzen willen zien. ‘Dat is onze manier om tegen die onzinboetes te protesteren,’ aldus Ferdi (24) uit Almelo die, naar eigen zeggen, de afgelopen twee jaar tientallen boetes voor snelheidsovertredingen op deze manier heeft aangevochten.³ Overigens daalde het aantal verkeersboetes in 2011 voor het tweede jaar op rij. In 2009 kende het CJIB nog een instroom van 11.823.239 sancties op grond van de Wet administratieve handhaving verkeersboetes (Wahv). In 2010 liep dit terug naar 10.973.493. In 2011 daalde dit aantal verder naar 9.728.818.⁴

1.2 Kunnen en willen burgers betalen?

Het CJIB is nauw betrokken bij de ontwikkeling van plannen over de mogelijke clustering van de incassofunctie bij de rijksoverheid. Deze zijn onderdeel van het programma Compacte Rijksdienst (CRD). Tegen deze achtergrond heeft het CJIB een eigen visie op het incassoproces ontwikkeld. In deze visie staat de gedachte centraal dat zowel de efficiency als de effectiviteit van het innings- en incassoproces sterk kunnen worden verbeterd, als dit proces centraal en persoonsgericht wordt ingericht. Hierbij is het betalingsgedrag van de debiteur een leidende factor. Met andere woorden, het verloop van het incassoproces

³A. Kuiken, ‘Betrachte verkeersovertreders eisen alle papieren op,’ *Trouw*, 30 augustus 2010.

⁴CJIB, Jaarbericht 2011.

is afgestemd op het betalingsgedrag van een debiteur. Volgens de visie van het CJIB is dit betalingsgedrag gebaseerd op een tweetal variabelen. Een debiteur *wil* wel of niet betalen; een debiteur *kan* wel of niet betalen.

Voor de beantwoording van de vraag of burgers wel of niet *kunnen* betalen kan o.a. gebruik worden gemaakt van een groot aantal gegevens die zijn verzameld in het kader van de schuldhulpverlening (bijv. Ter Voert et al. 2012; Regioplan 2011). De vraag waarom burgers wel of niet *willen* betalen is tot dusver echter nog veel minder systematisch onderzocht. Deze dimensie van het nalevings- en betalingsgedrag staat daarom in dit onderzoek centraal. Waarom willen burgers wel of niet betalen? Komt dat, bijvoorbeeld, doordat de één wel en de ander niet gevoelig is voor mogelijke sancties; speelt hier ook het oordeel over de dienstverlening door de CJIB een rol; of komt dit misschien ook door hun houding ten opzichte van de onderliggende regels?

In dit onderzoek worden deze en vergelijkbare motieven onderzocht in de sleutel van de 'legitimiteit' van het overheidsoptreden. Het Amerikaanse onderzoek van Tyler heeft hierbij als belangrijkste leidraad gediend. In het volgende hoofdstuk zal dit onderzoek daarom nader worden toegelicht en vervolgens worden toegepast op de situatie in ons land.

1.3 **Onderzoeksvraag**

Centraal in dit onderzoek staat het toetsen van Tyler's hypothese dat de mate waarin burgers de wet naleven (mede) wordt bepaald door de (ervaren) legitimiteit van het recht en het overheidsoptreden. De algemene onderzoeksvraag luidt als volgt:

Welke factoren spelen een rol in de verklaring van het nalevings- en betalingsgedrag van burgers?

Vanuit *wetenschappelijk* perspectief is dit onderzoek relevant omdat het verband tussen naleving en een aantal factoren, waaronder legitimiteit, in ons land nog nauwelijks is onderzocht. Dit onderzoek kan daarom een belangrijke bijdrage leveren aan de (rechtssociologische) theorievorming over nalevingsgedrag. Vanuit *maatschappelijk* perspectief is dit onderzoek van belang omdat het gegevens oplevert die het CJIB kan helpen om hun dienstverlening nog verder te verbeteren.

1.4 Deelvragen

Van de algemene onderzoeksvraag zijn de volgende deelvragen afgeleid, toegespitst op de debiteuren van het CJIB en de kenmerken van het Tyler's onderzoek:

1. Welke factoren bepalen het nalevingsgedrag van CJIB-debiteuren en hoe kan dit worden verklaard?
2. Welke factoren bepalen het betalingsgedrag van CJIB-debiteuren en hoe kan dit worden verklaard?
3. Welke rol spelen opvattingen over de legitimiteit van het recht en de overheid bij het verklaren van het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren?
4. Welke rol spelen de ernst en de aard van het type overtreding bij het verklaren van het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren?
5. Welke rol spelen enkele achtergrondvariabelen (waaronder geslacht en leeftijd) bij het verklaren van het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren?

Nalevings- en betalingsgedrag zijn de afhankelijke variabelen in het onderzoek, waarbij wordt nagegaan welke onafhankelijke variabelen dit gedrag beïnvloeden. Hierbij gaat het behalve om achtergrondvariabelen (zoals geslacht en leeftijd en ernst en aard van de overtreding) met name om de door burgers ervaren legitimiteit van de overheid.

1.5 Leeswijzer

Het volgende hoofdstuk geeft een beknopt overzicht van de discussie over 'instrumentele' en 'normatieve' benaderingen van gedrag in de wetenschappelijke literatuur en over de betekenis van legitimiteit als mogelijke verklaring voor gedrag. Hoofdstuk 3 beschrijft vervolgens de onderzoeksofzet. In hoofdstuk 4 wordt een profiel van de CJIB-debiteur geschetst aan de hand van de onderzoeksresultaten. Hoofdstukken 5 en 6 gaan in op de factoren die het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren beïnvloeden. Hoofdstuk 7 bevat de conclusies van dit onderzoek.

Legitimiteit in de literatuur

2.1 Gedrag als ontbrekende schakel

De legitimiteit van de Nederlandse overheid staat volop in de belangstelling. Dit geldt zowel voor de overheid in het algemeen (Rob 2010), als voor bijvoorbeeld de legitimiteit van de politie (Ringeling & Van der Sluis 2011) en de rechtspraak (Dekker & Van der Meer 2007). Legitimiteit duidt op de ‘vrijwillige aanvaarding’ van het overheidsoptreden (Weyers & Hertogh 2007, 28). Anders gezegd, ‘those in the community being regulated believe that their authorities “deserve” to rule and make decisions that influence the outcomes of members of the community’ (Tyler 2007, 10).

Volgens verschillende onderzoekers is er sprake van een ‘legitimiteitscrisis’ (Rob 2010), wordt de legitimiteit van de overheid structureel ‘betwist’ (Weyers & Hertogh 2007) en is ons land de laatste jaren veranderd van een ‘high trust’ in een ‘low trust country’ (Dekker & Steenvoorden 2008, 1). Anderen menen echter dat er alleen sprake is van tijdelijke schommelingen in de legitimiteit van de overheid, die grotendeels zijn toe te schrijven aan economische en politieke ontwikkelingen (Bovens & Wille 2008). Verreweg de meeste legitimiteitsstudies in ons land zijn gebaseerd op grootschalig opinieonderzoek en kijken uitsluitend naar de houding en mening van burgers. Of, en hoe, deze opinies zich vertalen in het gedrag van burgers blijft doorgaans onbeantwoord. Dit constateren ook de samenstellers van de eerste *Legitimiteitsmonitor*. ‘Het is mogelijk dat gedrag van burgers afwijkt van hun opinies,’ aldus de onderzoekers, ‘maar de mate waarin dat gebeurt is nu niet goed op basis van beschikbare databestanden longitudinaal in beeld te krijgen.’ (Hendriks, Van Oostaaijen & Boogers 2011, 58) Zij concluderen daarom dat het voor de toekomst is aan te bevelen ‘om te investeren in indicatoren van gedrag in aanvulling op indicatoren van opinie.’ (Hendriks, van Oostaaijen & Boogers 2011, 63)

In het huidige legitimiteitsonderzoek is de relatie tussen de opinie van burgers en hun feitelijke gedrag nog een belangrijke ontbrekende schakel. In dit hoofdstuk zal deze relatie verder worden verkend aan de hand van inzichten uit de sociaal-wetenschappelijke literatuur. Hierbij ligt de nadruk op de door burgers ervaren legitimiteit van de overheid en hun nalevingsgedrag.

2.2 Motieven voor naleving

Waarom houden mensen zich wel of niet aan de regels van de wet? Deze vraag staat centraal in vele tientallen onderzoeken op het terrein van bijvoorbeeld de criminologie, de sociale psychologie, de rechtssociologie, en de politieke wetenschap. In al deze studies is een groot aantal verklaringen voor nalevingsgedrag geanalyseerd. De belangrijkste conclusies van dit onderzoek kunnen worden samengevat met twee verschillende benaderingen van nalevingsgedrag: een ‘instrumentele’ en een ‘normatieve’ benadering (Jackson et al. 2012; Kuperan & Sutinen 1998; Tyler 1990, 2011; Yagil 1998).

- Uitgangspunt van de *instrumentele* (of: ‘deterrence’) benadering is dat de naleving van regels wordt bepaald door de persoonlijke voor- en nadelen die mensen (denken te) ondervinden als gevolg van regelnaleving. Mensen maken een rationele afweging en als zij denken dat er een reëel risico bestaat op een sanctie zullen ze afzien van het overtreden van de regels. Volgens deze benadering zijn de belangrijkste variabelen voor het verklaren het nalevingsgedrag: de pakkans en de ernst van de sanctie.

- Uitgangspunt van de *normatieve* benadering is dat het gedrag van individuen wordt beïnvloed door wat zij zelf rechtvaardig vinden. Deze benadering gaat ervan uit dat als mensen de regels zelf rechtvaardig vinden, zij zich verplicht zullen voelen om deze regels op te volgen (ongeacht de sanctie die is verbonden aan het niet naleven van de regels). Regelnaleving wordt bepaald door de (ervaren) legitimiteit van de regels. Volgens deze benadering zijn de belangrijkste variabelen voor het verklaren van hun gedrag: de mate waarin men de gezagsdragers en officiële procedures als eerlijk en rechtvaardig beschouwt.

In de literatuur ging lange tijd de meeste aandacht uit naar de instrumentele benadering en benadrukten critici dat er onvoldoende empirisch bewijs was voor de normatieve benadering (Hyde 1983). Dit beeld is echter langzaam veranderd. Enerzijds bleek uit empirisch onderzoek dat de verklarende kracht van de instrumentele benadering kleiner was dan werd aangenomen (vgl. Pratt et al. 2006). Anderzijds kwamen er ook steeds meer aanwijzingen die juist wezen op het belang van de normatieve benadering voor het verklaren van het nalevingsgedrag (vgl. Tyler 2011, 84 e.v.) Eén van de meeste invloedrijke bijdragen aan dit debat is het boek *Why People Obey the Law* (1990) van de Amerikaanse sociaal-psycholoog Tom Tyler.

2.3 Why People Obey the Law

Het onderzoek van Tyler (1990) is gebaseerd op twee grootschalige enquêtes. In 1984 heeft Tyler een telefonische enquête gehouden onder 1.575 inwoners van Chicago; en een jaar later hield hij een

vervolgenquête onder 804 inwoners. In de enquête zijn vragen opgenomen over de ervaringen van burgers met de overheid, hun opvattingen over de politie, de rechter en andere overheidsorganen en hun mening over de gang van zaken tijdens een aantal officiële procedures. Het onderzoek is toegespitst op zes veelvoorkomende overtredingen, waaronder burengerucht, winkeldiefstal en een aantal verkeersovertredingen. Aan alle burgers die aan de enquête hebben deelgenomen is gevraagd om zelf aan te geven of, en hoe vaak, zij in het afgelopen jaar één of meer van deze overtredingen hebben begaan (zgn. ‘self-reported compliance’).

Op basis van de enquêteresultaten analyseert Tyler in hoeverre het nalevingsgedrag kan worden verklaard door de door burgers ervaren legitimiteit van de overheid. Tyler (1990, 28) onderscheidt twee verschillende aspecten van ‘legitimiteit’:

1. Legitimiteit kan allereerst worden geïnterpreteerd als de onder burgers gevoelde **morele verplichting** (‘perceived obligation to comply’) om de aanwijzingen van de overheid op te volgen, ongeacht de persoonlijke voor- en nadelen die hieraan mogelijk verbonden zijn.

2. Legitimiteit kan bovendien worden geïnterpreteerd als een indicatie van de mate van **steun voor gezagsdragers** of de mate waarin burgers vertrouwen hebben in de overheid (‘the extent to which authorities enjoy the public’s support, allegiance, and confidence’)

Tyler analyseert vervolgens de invloed van legitimiteit op het gedrag van burgers door het te vergelijken met de invloed van een aantal mogelijke andere verklaringen voor hun gedrag. Uit de literatuur destilleert hij de volgende alternatieve factoren (Tyler 1990, 42 e.v.):

- *deterrence* (de hoogte van de straf en pakkans)
- *peer opinion* (hoe denkt de sociale omgeving over het overtreden van de regels?)
- *personal morality* (hoe verhoudt regelnaleving zich tot mijn eigen normen en waarden?); en
- *evaluation* (hoe tevreden is men over het functioneren van de betrokken overheidsdiensten of – functionarissen?)

Hij heeft daarnaast onderzocht of de mate waarin legitimiteit van invloed is op gedrag wordt bepaald door een aantal achtergrondvariabelen (waaronder geslacht, leeftijd en opleidingsniveau). De belangrijkste conclusie van Tyler luidt dat legitimiteit een aantoonbaar, onafhankelijk effect heeft op normnaleving (ook als de invloed van mogelijke alternatieve verklaringen hier uit wordt gefilterd):

‘The results of the regressions suggest that legitimacy has a significant independent effect on compliance, even when other potential causal factors are controlled for.’ (Tyler 1990, 58)

Deze resultaten worden bevestigd in een vergelijkbaar onderzoek in Californië (Tyler & Huo 2002) en in veel andere studies. Hoewel er bij het onderzoek ook kritische kanttekeningen zijn geplaatst (vgl. Gibson 1989; 1991), wordt het werk van Tyler in de internationale literatuur veel geciteerd en worden zijn conclusies in het algemeen breed onderschreven (vgl. Tyler 2006, 269 e.v.).

2.4 Legitimiteit van wetgeving

In een aantal recente publicaties hebben Murphy en haar collega’s erop gewezen dat de bestaande literatuur over regelnaleving uitsluitend is gericht op legitimiteit van gezagsdragers (‘authority legitimacy’), maar niet op de legitimiteit van de wetten die zij moeten handhaven (‘legal legitimacy’) (Murphy et al. 2009; Cherney & Murphy 2011; Murphy & Cherney 2012). Toch kan dit laatste element ook de naleving van regels beperken. ‘In other words, an authority itself may be seen to have legitimate authority, but the rules and laws it tries to enforce may be seen as illegitimate.’ (Murphy et al. 2009, 3) In aanvulling op de eerder genoemde invulling van (1) legitimiteit als morele verplichting; en (2) legitimiteit als indicatie voor de steun voor gezagsdragers ; kijken zij daarom ook nog naar een derde element:

3. legitimiteit van wetgeving.

In verschillende studies in Australië over onder meer belastingwetgeving en sociale zekerheid blijkt dat de legitimiteit van wetgeving een belangrijke bijdrage levert aan het nalevingsgedrag van burgers (Murphy et al. 2009). Hetzelfde geldt voor een recent onderzoek naar de mate waarin burgers in Australië bereid zijn om mee te werken met de politie (Murphy & Cherney 2012).

2.5 Procedurele rechtvaardigheid

Volgens de normatieve benadering is legitimiteit belangrijk voor het nalevingsgedrag van burgers. Tyler (1990) laat in *Why People Obey the Law* en in latere studies ook zien dat de mate van legitimiteit nauw samenhangt met ‘procedural justice’, de manier waarop burgers door de overheid worden behandeld. ‘Research into the effects of procedural justice has consistently found that people [...] are much more likely to obey the law [...] when they feel that the decision-making procedures are fair, respectful, and impartial.’ (Murphy et al. 2009, 2). Procedurele rechtvaardigheid vergroot de door burgers ervaren legitimiteit van de overheid en zorgt er op die manier ook voor dat de regels beter worden nageleefd. Tyler (2011, 92) vat beide elementen als volgt samen: ‘First, values shape rule following.[...] Second, procedural justice shapes

values.’ Uit recent onderzoek blijkt dat de invloed van ‘procedural justice’ niet voor iedereen gelijk is. Dit effect wordt onder meer beïnvloed door de door burgers ervaren legitimiteit van wet- en regelgeving. Onderzoek op het terrein van de belastingen en de sociale zekerheid laat bijvoorbeeld zien dat ‘procedural justice’ vooral een positieve bijdrage levert aan het nalevingsgedrag van kritische burgers, die moeite hebben met de legitimiteit van de onderliggende wetgeving. Voor burgers die de legitimiteit van deze wetten toch al aanvaardden, heeft ‘procedural justice’ minder effect (Murphy et al. 2009; Murphy & Cherney 2012).

Onderzoeksopzet

3.1 Inleiding

Tyler's onderzoek wordt in de internationale wetenschappelijke literatuur als zeer invloedrijk beschouwd. De enquête die in zijn onderzoek is gebruikt is bovendien uitgebreid getest en succesvol toegepast in andere landen. Deze studie (aangevuld met enkele inzichten uit de meest recente literatuur) is daarom ook als richtlijn gehanteerd voor de opzet van dit onderzoek onder CJIB-debiteuren. Op twee onderdelen is echter afgeweken van Tyler's oorspronkelijke opzet. Het CJIB beschikt over zeer uitgebreide databestanden die inzicht bieden in zowel het nalevings- als het betalingsgedrag van debiteuren. Hierdoor hoeft in dit onderzoek (en in afwijking van Tyler's studie) niet uitsluitend een beroep te worden gedaan op de door respondenten zelfgerapporteerde naleving, maar kan daarnaast ook gebruik worden gemaakt van de databestanden van het CJIB. Daarnaast voerde Tyler twee enquêtes uit om het gedrag van zijn respondenten te analyseren. In dit onderzoek kon echter worden volstaan met één meting die zich concentreert op de opvattingen van de CJIB-debiteuren over de legitimiteit van de overheid (en werden deze gegevens vervolgens vergeleken met de CJIB-data over het betalingsgedrag).

3.2 Onderzoeksopzet

3.1.1 Zelfgerapporteerde naleving en CJIB-data over naleving

Tyler maakte gebruik van een representatieve enquête onder alle inwoners van Chicago. De geënquêteerden konden zelf aangeven of zij wel eens de wet hadden overtreden. Deze 'zelfrapportage' kent echter ook een aantal methodologische beperkingen.⁵ In het CJIB-onderzoek is daarom ook gebruik gemaakt van de gegevens die over de respondenten staan geregistreerd bij het CJIB. Dit onderzoek kijkt op die manier niet alleen naar wat burgers *zeggen* over hun gedrag, maar ook naar hun daadwerkelijke *gedragingen*.⁶ Doel van het onderzoek is op basis van de

⁵Terugkijkend op zijn onderzoek, zegt Tyler hier zelf over: 'I think the biggest weakness of the book is the focus on self-reporting. I made the best case I can make for its validity but the fact is that it would have been a lot better to have had some actual evidence about people's behavior.' T. Tyler, geciteerd in: Halliday & Schmidt (2009, 147).

⁶Uiteraard gaat het er daarbij niet om tot personen herleidbare bevindingen te komen – dat zou ook strijdig zijn met de bepalingen van de Wet bescherming persoonsgegevens.

bevindingen uit de enquête en de registraties te achterhalen of in algemene zin verbanden kunnen worden aangetroffen tussen de door overtreders ervaren legitimiteit enerzijds en hun nalevings- en betalingsgedrag anderzijds. Anders dan bij Tyler betekent dit overigens ook dat dit onderzoek niet plaatsvindt onder burgers in het algemeen, maar alleen onder die burgers die (in meer of mindere mate) de wet hebben overtreden (en daarom bij het CJIB geregistreerd staan).

3.2.2 Eén meting

Tyler heeft bovendien niet één, maar twee keer een enquête uitgezet. Om de robuustheid van zijn bevindingen uit de eerste enquête te testen, heeft hij een jaar daarna de enquête nog een keer herhaald. Op deze manier kon hij bovendien onderzoeken of de resultaten van de eerste enquête een goede voorspelling vormen voor de uitkomsten van de tweede enquête. In afwijking van Tyler is in dit onderzoek slechts één keer een enquête gehouden. Het tweede ‘controlemoment’ kan worden ingevuld door de uitkomsten hiervan te vergelijken met de CJIB-data over het betalingsgedrag van betrokkenen (zie Figuur 2).

3.2.3 Overtredingen

Dit onderzoek bekijkt het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren in een aantal alledaagse situaties. Hiervoor zijn zes verschillende overtredingen geselecteerd. Uitgangspunt hierbij is dat de overtredingen vallen binnen het werkerterrein van het CJIB en dat deze zoveel mogelijk aansluiten bij de overtredingen uit Tyler’s onderzoek (om de uitkomsten zo goed mogelijk met elkaar te kunnen vergelijken). Er is bovendien geprobeerd om enige variatie aan te brengen in de aard en de ernst van de overtreding.

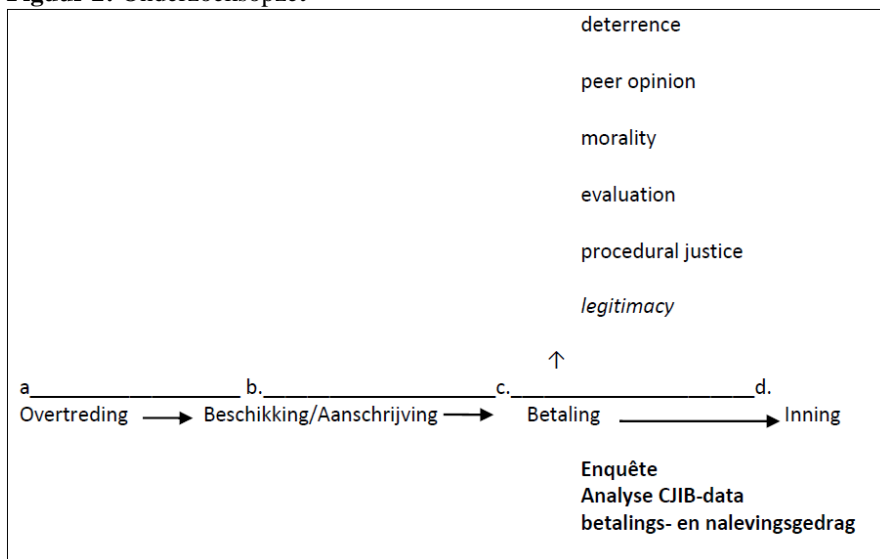
Het werkerterrein van het CJIB omvat een waaier van taken op het gebied van inning en incasso. De inning van verkeersboetes is de meest omvangrijke. Deze worden grotendeels afgehandeld via de Wet administratieve handhaving verkeersboetes (Wahv). Daarnaast is het CJIB onder andere verantwoordelijk voor de inning van geldsomtransacties (schikking OM), OM-afdoeningen, door rechter opgelegde boetes, schadetransacties en bestuurlijke boetes. Tabel 3.1 geeft een overzicht van de overtredingen die in het onderzoek van Tyler en de overtredingen die in dit onderzoek gebruikt zijn.

Tabel 3.1: Overtredingen in het onderzoek

	TYLER	HERTOGH, WINTER & SCHUDDE
(lichte) snelheidsovertreding (Wahv)	x	x
door rood licht rijden (Wahv)		x
parkeerboete (Wahv)	x	x
rijden onder invloed (OM-afdoening)	x	x
niet handsfree bellen (Wahv)		x
identificatieplicht (OM-afdoening)		x
burengerucht	x	
rotzooi op straat gooien	x	
winkeldiefstal	x	

In Figuur 2 is de opzet van dit onderzoek schematisch weergegeven.

Figuur 2: Onderzoeksopzet

3.2.4 Enquête

Na de eerste beschikking/aanschrijving van het CJIB is de respondenten door middel van een enquête gevraagd naar de achtergrond van hun overtreding (voor de enquête, zie Bijlage 4). Aanvankelijk was het de bedoeling de uitnodiging voor de enquête gelijktijdig met de eerste beschikking/aanschrijving te verzenden. Er is besloten de enquête los te koppelen van de eerste aanschrijving door het CJIB. De overwegingen hiervoor waren dat de methode en timing van het uitzetten van de enquête van grote invloed zouden kunnen zijn op de respons. In algemene zin neemt de bereidheid van burgers om hun medewerking te verlenen aan enquêtes af. Niemand wordt graag geconfronteerd met een boete. De directe reactie op het krijgen van een boete kan op dat moment van invloed zijn op de bereidheid om een vragenlijst in te vullen en de manier waarop iemand de vragenlijst invult. Dit laatste wordt ook wel vertekening door het optreden van een ‘testeffect’ genoemd. Een tweede voordeel is dat door het loskoppelen van de enquête van de aanschrijving de doorlooptijd van het onderzoek kon worden verkort.

3.2.5 Steekproef

Door onderzoekers van het CJIB is een steekproef getrokken uit unieke natuurlijke personen met een Nederlands kenteken en/of adres die in de periode maart – juni 2011 voor een van de overtredingen uit de onderzoeksopzet een beschikking van het CJIB hebben ontvangen. Dit betekent dat beschikkingen die verzonden zijn aan rechtspersonen, zoals leasemaatschappijen, niet zijn meegenomen. De steekproef is onderverdeeld naar overtreding en wijze van constateren. Tabel 3.2 geeft een overzicht van de aantallen in de steekproef.

Tabel 3.2: Steekproef

	KENTEKEN	STAANDEHOUDING	TOTAAL
(lichte) snelheidsovertreding (Wahv)	600	600	1.200
door rood licht rijden (Wahv)	600	600	1.200
parkeerboete (Wahv)	600	600	1.200
rijden onder invloed (OM-afdoening)		1.200 (600 + 600 reservelijst)	1.200
niet handsfree bellen (Wahv)		1.200 (600 + 600 reservelijst)	1.200
identificatieplicht (OM-afdoening)		1.000	1.000
totaal	1.800	5.200	7.000

3.2.6 Respons

Er zijn 7.000 mensen voor het onderzoek per post benaderd. De uitnodigingsbrief is verzonden in enveloppen van de Rijksuniversiteit Groningen. De brief bevatte het internetadres van de online enquête en een persoonlijke inlogcode. Na de eerste uitnodiging hebben respondenten twee herinneringsbrieven ontvangen. Een gering aantal vragenlijsten is telefonisch verkregen. Dit betrof mensen die belden na aanleiding van de uitnodiging en zeiden niet over een internetaansluiting of computervaardigheden te beschikken. In totaal hebben 1.306 mensen ingelogd en de enquête geheel of gedeeltelijk ingevuld. Dat levert een bruto respons op van 18,7%. Een kleine tien procent van de respondenten is na de eerste of enkele vragen afgehaakt. Deze lijsten waren niet bruikbaar voor de analyse. In totaal zijn 1182 lijsten geheel of grotendeels ingevuld. De totale netto respons ligt daarmee op 16,9% (Tabel 3.3) De respons is het hoogst onder de groep snelheid (26,6%), gevolgd de groep rood licht (21,3%) en de groep parkeren (17,3%). De respons onder de groep id-plicht ligt met 8,0% beduidend lager. Dit is te verklaren door de specifieke achtergrond van deze respondenten. Deze groep bleek een relatief hoog aantal jongeren, lager opgeleiden en allochtonen te bevatten. Dit zijn drie factoren waarvan bekend is dat ze het responspercentage negatief kunnen beïnvloeden. Ook de respons van de groepen rijden onder invloed (12,5%) en niet handsfree bellen (12,5%) is aan de lage kant. Voor deze groepen waren aanvankelijk 600 personen per groep aangeschreven. Door de tegenvallende respons is besloten per groep 600 personen extra aan te schrijven. Aanvankelijk was op een

responspercentage van 25% gerekend. Dit percentage is alleen door de groep snelheid gehaald. Voor het overige lagen de responspercentage beneden deze 25% grens. Uit een nadere analyse (zie Bijlage 2) blijkt echter dat de dataset in ons onderzoek op leeftijdsverdeling nog steeds redelijk overeenkomt met de oorspronkelijke steekproef.

Tabel 3.3: Netto respons

	KENTEKEN	STAANDEHOUDING	TOTAAL
(lichte) snelheidsovertreding (Wahv)	159 (26,5%)	160 (26,7%)	319 (26,6%)
door rood licht rijden (Wahv)	128 (21,3%)	127 (21,2%)	255 (21,3%)
parkeerboete (Wahv)	107 (17,8%)	100 (16,7%)	207 (17,3%)
rijden onder invloed (OM-afdoening)	-	150 (12,5%)	150 (12,5%)
niet handsfree bellen (Wahv)	-	171 (14,3%)	171 (14,3%)
identificatieplicht (OM-afdoening)	-	80 (8,0%)	80 (8,0%)
Totaal	394 (21,9%)	788 (15,2%)	1.182 (16,9%)

Profiel CJIB-debiteuren

4.1 Inleiding

Wat weten we nu, op basis van de enquêteresultaten, over het profiel van de CJIB-debiteuren? Wat is bijvoorbeeld hun gemiddelde leeftijd, hun inkomen en hun opleidingsniveau? En hoe denken zij bijvoorbeeld over de dienstverlening door het CJIB en de legitimiteit van de overheid? In de enquête is allereerst een aantal achtergrondvariabelen gemeten. Daarnaast is ook een aantal belangrijke onafhankelijke variabelen gemeten, dat mogelijk van invloed is op het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren. Bij de uitwerking hiervan is zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij het oorspronkelijk onderzoeksontwerp van Tyler (1990).

Om de leesbaarheid te verbeteren is er voor gekozen om de verschillende groepen overtredingen met een korte omschrijving weer te geven. Waar in het rapport geschreven wordt over de groep ‘snelheid’ wordt de groep respondenten bedoeld die een snelheidsovertreding heeft begaan. Met de groep ‘rood licht’ wordt de groep respondenten bedoeld die door een rood verkeerslicht is gereden. De groep ‘parkeren’ is de term voor de groep respondenten die een parkeerboete heeft gekregen.⁷ Met de groep ‘bellen’ wordt de groep respondenten bedoeld die een boete heeft gekregen vanwege het niet *handsfree* bellen. De groep ‘alcohol’ is de term voor de groep respondenten die vanwege het rijden onder invloed een boete heeft gekregen. De groep ‘id-plicht’ is, ten slotte, de term die in het rapport gebruikt wordt voor de groep respondenten die een boete heeft gekregen voor het overtreden van de identificatieplicht.

In het rapport zijn ter illustratie van de bevindingen een aantal citaten van respondenten opgenomen. Dit betreft een selectie uit de opmerkingen die respondenten gemaakt hebben in de open vraag aan het eind van de enquête. Deze vraag biedt de respondenten de mogelijkheid na aanleiding van de vragenlijst opmerkingen toe te voegen. Deze citaten zijn cursief weergegeven in de gearceerde tekstkaders.

⁷Het gaat dan alleen om parkeerboetes binnen de Wahv en niet om de gemeentelijke parkeerboetes (naheffing gemeentelijke parkeerbelasting).

4.2 Achtergrondvariabelen

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 43 jaar (Tabel 4.1). De gemiddelde leeftijd verschilt per overtreding. De groepen snelheid, rood licht en parkeren zijn gemiddeld iets ouder, de groepen bellen en alcohol iets jonger. Wat vooral opvalt is de groep id-plicht. Deze is met een gemiddelde leeftijd van bijna 25 jaar aanmerkelijk jonger.

Meer dan 70% van de respondenten is man (Tabel 4.1). De groepen rood licht en parkeren kennen een iets groter aandeel vrouwen. De groepen alcohol en id-plicht kennen een aanzienlijk groter aandeel mannen. De verschillen tussen de groepen zijn statistisch getoetst. Significante verschillen staan in de tabellen gemarkeerd.

Significantieniveau's

De term significantie wordt gebruikt om aan te geven of een waargenomen effect aan toeval is toe te schrijven of niet. Het kan bijvoorbeeld gaan om het verschil tussen de gemiddelde scores op dezelfde variabele voor twee groepen. De p-waarde (of overschrijdingskans) geeft aan hoe waarschijnlijk het is dat een bepaald resultaat aan toeval is toe te schrijven. Hoe kleiner de p-waarde, hoe kleiner de kans dat een uitkomst toevallig is. Ligt de waarde beneden een bepaald niveau dan is het waargenomen effect significant. De meest gebruikelijke significantieniveau's zijn $p < 0.001$ en $p < 0.05$. Deze zijn ook in dit onderzoek gebruikt. Daarnaast is in het onderzoek gebruik gemaakt van het (wat ruimere) significantieniveau $p < 0.1$.

In dit rapport zijn de significantieniveaus middels een asterisk aangegeven in de tabellen:

*** $p < 0.001$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$.

Tabel 4.1: Geslacht*** (N=1047) en leeftijd*** (N=1115)

	GEMIDDELDE LEEFTIJD	% MANNEN
snelheid	46,6	74,70%
rood licht	44,9	64,00%
parkeren	46,5	64,10%
bellen	39,5	70,60%
alcohol	40,8	78,50%
id-plicht	24,9	85,30%
totaal	43,1	71,10%

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1

Als we naar het opleidingsniveau kijken, dan vallen opnieuw de groepen alcohol en id-plicht op (Tabel 4.2). Het opleidingsniveau van deze groepen ligt behoorlijk lager voor deze groepen. Voor de groep id-plicht ligt hier een relatie met leeftijd: de gemiddelde leeftijd in deze groep is zo laag, dat een groot deel van deze respondenten hun opleiding nog niet zal hebben afgerond.

Tabel 4.2: Opleidingsniveau*** (in %; N=1131)

	BASISONDERWIJS OF LAGER	VMBO OF VERGELIJKBAAR	MBO, HAVO	HBO, WO
snelheid	2,6	21,1	29,7	46,5
rood licht	2,9	17,8	34,3	45
parkeren	3,5	29,1	24,6	42,7
bellen	3	26,1	25,5	45,5
alcohol	8,2	23,1	30,6	38,1
id-plicht	13,3	49,3	22,7	14,7
totaal	4,3	24,7	28,8	42,2

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1

Een vergelijkbaar effect zien we bij inkomen: het inkomen van de groep id-plicht ligt aanzienlijk lager (Tabel 4.3). Ook dit is te verklaren door de lage leeftijd van deze groep. Wanneer we naar het inkomen kijken valt verder de groep alcohol op. In deze groep komen we meer lage inkomen tegen. Hoge inkomens zijn juist oververtegenwoordigd in de groepen snelheid en bellen.

Tabel 4.3: Inkomensverdeling** (in %; N= 965)

	TOT €15.000	€15.000 - 20.000	€20.000 – 30.000	€30.000 – 50.000	MEER DAN €50.000
snelheid	7,8	6,8	22,1	38,4	24,9
rood licht	16,4	6,4	23,7	28,8	24,7
parkeren	12,1	15,9	17	31,3	23,6
bellen	15	9,2	17	31,4	27,5
alcohol	21,5	13,8	17,7	26,2	20,8
id-plicht	61,5	7,7	11,5	11,5	7,7
totaal	16	9,6	19,7	31,1	23,6

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1

Meer dan driekwart van de respondenten is autochtoon⁸, gevolgd door westerse allochtonen en mensen met een Turkse achtergrond (Tabel 4.4). Voor de overige groepen ligt het aandeel beneden 4%. De opbouw van de respondenten naar etnische achtergrond is vergelijkbaar met die van de Nederlandse bevolking als geheel.⁹ Wederom valt de groep id-plicht op. Van deze groep is iets meer dan de helft autochtoon. Het aandeel allochtone jonge mannen in de groep id-plicht is opvallend hoog.

⁸In de definitie is aansluiting gezocht bij de definitie van het CBS, die uitgaat van het geboorteland van de respondenten en het geboorteland van beide ouders.

⁹Gegevens uit de enquête zijn vergeleken met gegevens uit de Bevolkingsstatistiek van het CBS.

Tabel 4.4: Aandeel allochtonen en autochtonen** (in %; N= 1055)

	NED.	TUR.	MAR.	SUR./ ANT.	IND.	OVERIG NW. AL.	W. AL
snelheid	83,9	2,3	0,3	1,3	3,3	2	6,9
rood licht	80,6	3,3	0,8	2,5	3,7	2,1	7
parkeren	74	6,5	3,5	4,5	4,5	3	4
bellen	79,3	6,1	2,4	4,3	2,4	1,8	3,7
alcohol	73,8	6,2	2,1	2,8	4,8	5,5	4,8
id-plicht	56,3	11,3	9,9	1,4	0	15,5	5,6
totaal	77,7	4,9	2,1	2,8	3,5	3,5	5,6

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1

4.3 Problemen met rondkomen en problemen met de administratie

In hoeverre hebben CJIB-debiteuren vanwege hun inkomen problemen om rond te komen en hun rekeningen te betalen? En in hoeverre hebben zij hun financiële administratie op orde? Om dit te meten is gebruik gemaakt van twee schalen. Hiervoor is aan respondenten op een vierpuntsschaal gevraagd in hoeverre men het eens of oneens is met een aantal stellingen.¹⁰ Hoe hoger de score voor de schaal *problemen om rond te komen*, hoe meer problemen de respondenten hebben om rond te komen. De schaal heeft een minimum van 0 en een maximum van 3. Het zelfde geldt voor de schaal *problemen met de administratie*: hoe hoger de score, hoe meer problemen de respondenten hebben met de administratie.

Betrouwbaarheidsanalyse schalen

Op alle schalen die in het onderzoek gebruikt worden is een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd. Dat wil zeggen dat is onderzocht in hoeverre de items die onderdeel uitmaken van de schaal intern consistent zijn. In deze analyse is gebruik gemaakt van *Crombachs a* als maat voor de betrouwbaarheid van de schalen. Deze maat is een indicatie voor de mate waarin de verschillende items hetzelfde onderliggende begrip meten. Als vuistregel voor betrouwbaarheid wordt voor *Crombachs a* meestal een ondergrens van 0,7 gehanteerd.

¹⁰Zie Bijlage 4 voor de berekening van de schaalscores.

De schaal *problemen met rondkomen* bevat de volgende items¹¹:

- a. Ik kan financiële tegenvallers makkelijk opvangen
- b. Aan het eind van de maand zit ik altijd krap
- c. Ik maak me zorgen over het afbetalen van schulden

De schaal *problemen met administratie* bevat de volgende items¹²:

- a. Mijn administratie is goed op orde
- b. Het regelen van de administratie stel ik zo lang mogelijk uit
- c. Ik betaal een rekening nooit voordat ik een herinnering krijg
- d. Ik heb wel eens te maken met deurwaarders, omdat ik een rekening niet betaald heb

Tabel 4.5: Scores items rondkomen (in %; N=995) en problemen met administratie (in %; N= 1028)

	GEHEEL EENS	EENS	ONEENS	GEHEEL ONEENS	WEET NIET
Ik kan financiële tegenvallers makkelijk opvangen	8,1	40,4	32,8	11,0	7,8
Aan het eind van de maand zit ik altijd krap	12,4	28,5	40,0	14,4	4,7
Ik maak me zorgen over het afbetalen van schulden	8,6	16,2	43,6	24,9	6,7
Mijn administratie is goed op orde	26,7	57,8	9,3	1,8	4,5
Het regelen van de administratie stel ik zo lang mogelijk uit	3,1	16,9	53,5	20,5	6,0
Ik betaal nooit een rekening voor ik een herinnering krijg	1,4	5,8	53,8	35,3	3,8
Ik heb wel eens te maken met deurwaarders, omdat ik een rekening niet betaald heb	2,7	9,7	22,5	61,5	3,7

Het valt op dat een behoorlijk aantal respondenten moeite heeft met het opvangen van financiële tegenvallers (43,8% (geheel) oneens) en aan het eind van de maand krap zit (40,9% (geheel) eens) (Tabel 4.5). Zorgen over het afbetalen van schulden komen minder vaak voor.

¹¹Crombachs $\alpha = 0,80$ voor de schaal problemen met rondkomen.

¹²Crombachs $\alpha = 0,69$ voor de schaal problemen met de administratie. Deze ligt net onder de veel gehanteerde grens van 0,7.

Problemen met de administratie komen in vergelijking met problemen om rond te komen minder vaak voor: 84,5% van de respondenten heeft de administratie naar eigen zeggen op orde. Eén op de acht respondenten geeft aan wel eens met deurwaarders te maken te hebben omdat men een rekening niet heeft betaald.

Wanneer we kijken naar de gemiddelde schaalscores voor de verschillende groepen overtredingen valt de afwijkende score van de groepen id-plicht en alcohol op (Tabel 4.6). Deze groepen ervaren, relatief gezien, beduidend meer problemen om rond te komen en hebben meer problemen met de administratie.

Tabel 4.6: Gemiddelde schaalscores problemen met rondkomen*** en problemen met administratie***

	PROBLEMEN MET RONDKOMEN	PROBLEMEN ADMINISTRATIE
snelheid	1,21	0,70
rood licht	1,37	0,78
parkeren	1,19	0,75
bellen	1,28	0,75
alcohol	1,48	0,80
id-plicht	2,00	1,13
totaal	1,33	0,77

*** $p < 0.001$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

4.4 Afschrikking, procedurele rechtvaardigheid en evaluatie

Procedurele rechtvaardigheid, afschrikking en evaluatie zijn met behulp van schalen gemeten op een vergelijkbare wijze als in de studie van Tyler.

Procedurele rechtvaardigheid CJIB is gemeten door op een vierpuntsschaal te vragen in hoeverre men het eens of oneens is met de onderstaande stellingen:¹³

- a. Ik ben door het CJIB eerlijk behandeld
- b. Ik kreeg bij het CJIB de kans om mijn verhaal te vertellen
- c. De procedure bij het CJIB is eerlijk verlopen

Hoe hoger de schaalscore, hoe meer procedurele rechtvaardigheid de respondent ervaart. Vergeleken met de schalen problemen met rondkomen en problemen met administratie zijn de items over procedurele rechtvaardigheid wat moeilijker te interpreteren: tussen de 17 en 29% van de respondenten heeft geen duidelijk beeld van de manier waarop men door het CJIB is behandeld.

“Het CJIB is een logo en een acceptgiro voor mij, heb daar geen sterke associaties bij.”

“Ik vind het een hele vreemde enquête met vragen over politie, rechters en CJIB, terwijl ik slechts een factuurtje kreeg voor een overtreding.”

Meer dan de helft van de respondenten vindt dat zij door het CJIB eerlijk zijn behandeld (Tabel 4.7). Meer dan een derde van de respondenten vindt dat zij bij het CJIB de kans kregen hun verhaal te vertellen. Bijna de helft vindt dat de procedure eerlijk is verlopen.

“Het CJIB doet alleen de uitvoering en dat zit meestal wel goed.”

¹³Item b is uiteindelijk niet in de schaal opgenomen, vanwege de item non-respons en om de betrouwbaarheid van de schaal te verbeteren. Crombachs $\alpha = 0,81$ voor de schaal procedurele rechtvaardigheid inclusief item b, Crombachs $\alpha = 0,91$ exclusief item b.

Ruim een kwart van de respondenten vindt echter dat zij door het CJIB niet eerlijk zijn behandeld en ruim een derde vindt dat zij niet de kans kregen om hun kant van hun verhaal te vertellen.

“De ontoegankelijkheid van het CJIB is een gruwel; geen enkele redelijke discussie is mogelijk, ook niet met die zogenaamde opsporingsinstanties. De beroepschriftprocedure is een administratieve gruwel; past niet in deze tijd van e-mail, internet en telefoon.”

Tabel 4.7: Itemscores procedurele rechtvaardigheid CJIB (in %; N=728)

	GEHEEL ONEENS	ONEENS	EENS	GEHEEL EENS	WEET NIET
Ik ben door het CJIB eerlijk behandeld	11,1	17,4	44,2	10,4	17,0
Ik kreeg bij het CJIB de kans om mijn verhaal te vertellen	17,2	18,4	30,1	5,3	29,0
De procedure bij het CJIB is eerlijk verlopen	8,2	14,8	41,1	7,6	28,3

Evaluatie CJIB is gemeten door op een vierpuntsschaal te vragen in hoeverre men tevreden of ontevreden is en bevat de onderstaande items:¹⁴

- a. Hoe tevreden bent u, in het algemeen, over het CJIB?
- b. Hoe tevreden bent u over de werkwijze van het CJIB?
- c. Hoe tevreden bent u over de uitkomsten van het CJIB-optreden?

Voor de schaal evaluatie geldt: hoe hoger de schaalscore, hoe minder tevreden de respondent is over het CJIB.

Ook voor deze items valt het relatief hoog aantal respondenten in de categorie ‘weet niet’ op: 25,9 tot 31,9% van de respondenten heeft geen idee bij de tevredenheid over het CJIB, de werkwijze van het CJIB en de uitkomsten van het CJIB optreden (Tabel 4.8).

“Vragen over tevredenheid zijn niet te beantwoorden. In dit kader zijn alleen de wetgever en de uitvoerders van belang, niet de inner van de boetes.”

Ruim 43% is in het algemeen tevreden over het CJIB en over hun werkwijze. Bij de uitkomsten is deze groep kleiner: 34,7% is tevreden.

¹⁴Crombachs $\alpha = 0,95$.

Tabel 4.8: Itemscores evaluatie CJIB (in %; N=735)

	ERG TEVREDEN	TEVREDEN	ONTEVREDEN	ERG ONTEVREDEN	WEET NIET
Hoe tevreden bent u, in het algemeen, over het CJIB	1,3	42,0	17,0	11,5	28,1
Hoe tevreden bent u over de werkwijze van het CJIB?	1,3	42,4	18,3	12,1	25,9
Hoe tevreden bent u over de uitkomsten van het CJIB-optreden?	1,0	33,7	20,0	13,4	31,9

Sommige respondenten geven aan dat hun tevredenheid over het CJIB-optreden (en het effect op hun gedrag) wordt bepaald door de snelheid waarmee de boete wordt verstuurd.

“Ik zou het CJIB nog hoger scoren als ze de boetes sneller zouden opsturen. Graag binnen 1 week in huis, dan heeft het ook effect. Nu weet ik tegen de tijd dat de boete komt vaak allang niet meer waar het over ging.”

“Nog beter voor gedragsverandering zou zijn als de tijd tussen een overtreding en het verkrijgen van een boete zo kort mogelijk is. Nu ontvang je een boete voor een verkeersovertreding en is het niet goed terug te halen wat er is gebeurd.”

Afschrikking is gemeten door respondenten te vragen naar hun inschatting van de pakkans voor verschillende typen overtredingen.¹⁵ Voor de schaal afschrikking geldt: hoe hoger de score, hoe lager respondenten de pakkans inschatten. Hier valt op dat de groepen alcohol en id-plicht de pakkans in het algemeen hoger inschatten dan de overige groepen. De groep snelheid schat de pakkans het laagst in. De schaalscore op afschrikking (Tabel 4.9) is voor deze groepen het laagst, hetgeen correspondeert met een hogere inschatting van de pakkans. Wanneer we naar de ingeschatte pakkans per overtreding kijken, valt op dat deze door respondenten juist voor de overtredingen alcohol en met name id-plicht lager wordt ingeschat (Figuur 4.1). Minder dan de helft van de respondenten acht het erg waarschijnlijk of een beetje waarschijnlijk dat men voor overtreding van de id-plicht een boete krijgt,

¹⁵Crombachs $\alpha = 0,84$ voor de schaal afschrikking.

terwijl dit voor fout parkeren of een snelheidsovertreding boven de 70% ligt.

De groepen id-plicht, parkeren en rood licht ervaren minder procedurele rechtvaardigheid dan de groepen alcohol, bellen en snelheid .

“Een zuurpruim die je verhaal volledig negeert terwijl ie zijn bonnetje staat uit te schrijven, daar word je niet vrolijk van. Iemand die mij netjes te woord staat, aanhoort, en uitlegt hoe en waarom ik een boete krijg respecteer ik. Iemand die mij negeert en het bloed onder mijn nagels vandaan haalt niet.”

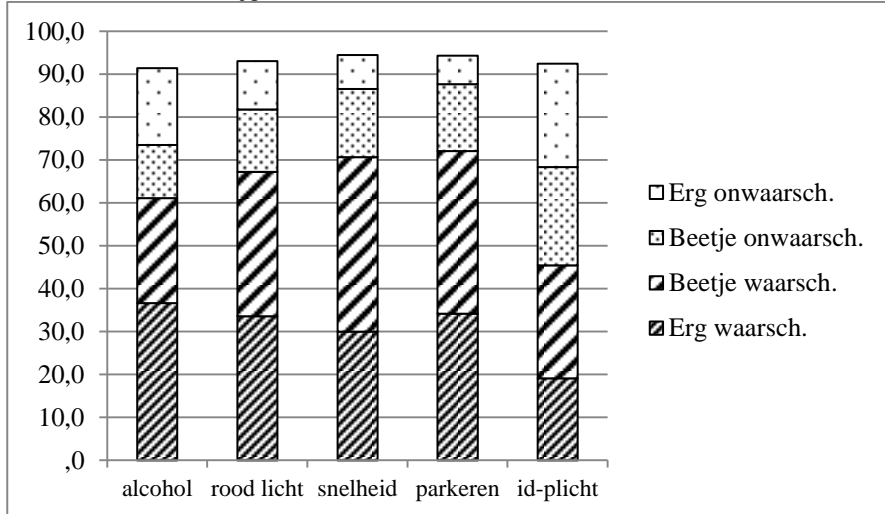
“Het ontbeert de politie nog wel eens aan dialoog. Dialoog kan meer indruk maken dan meteen een boete. Niet alle overtredingen zijn zwart-wit te benaderen. De agenten die aanspreekbaar zijn voor redelijke argumenten, ondanks dat het om een aantoonbare overtreding gaat, blijven mij bij! Respect!”

Tabel 4.9: Gemiddelde schaalscores afschrikking**, procedurele rechtvaardigheid*** en evaluatie **

	PROCEDURELE RECHTVAARDIGHEID	EVALUATIE	AFSCHRIKKING
snelheid	1,54	1,49	1,27
rood licht	1,36	1,56	1,12
parkeren	1,32	1,69	1,08
bellen	1,59	1,58	1,14
alcohol	1,57	1,59	1,00
id-plicht	1,20	1,87	0,97
totaal	1,45	1,60	1,13

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1

Figuur 4.1: Inschatting pakkans naar overtredingstype (Vraag: Als u zelf één van de volgende overtredingen zou begaan, hoe waarschijnlijk is het dan dat u hiervoor een boete krijgt?)

4.5 Persoonlijk oordeel en oordeel omgeving

Van dezelfde overtredingen is ook gevraagd hoe fout men het zelf zou vinden wanneer men de overtreding zou begaan en in hoeverre de sociale omgeving van de respondent het zou afkeuren wanneer men deze overtreding zou begaan. In het eerste geval spreken we van de invloed van het ‘persoonlijk oordeel’ en in het tweede geval van het ‘oordeel van de omgeving’.

Kijken we naar de afzonderlijke itemscores, dan valt de beoordeling van rijden onder invloed en door rood licht rijden op. Deze overtredingen wegen zowel in het persoonlijk oordeel als in het oordeel van de omgeving zwaarder.

“Ik vind dat mensen die expres door rood rijden absoluut een boete moeten krijgen, want het is gewoon levensgevaarlijk. Maar die boete die ik heb gekregen, omdat ik 0,2! seconden te langzaam door oranje gereden ben, vind ik belachelijk. Ik kan me er nog steeds aan ergeren!”

“Mijn laatste boete was voor door rood rijden. Dat is fout. Maar ik vond het wel flauw dat er op dat tijdstip, en met bijna geen verkeer op de weg, nog geflitst werd. Soms mag op bepaalde wegen, buiten een woonwijk, de maximale snelheid wel wat hoger liggen.”

Meer dan 90% van de respondenten vindt rijden onder invloed (heel) erg fout. Het overtreden van de maximum snelheid en parkeren waar dat niet

mag worden daarentegen slechts door een kleine minderheid als (heel) erg fout getypeerd. Dat geldt in nog sterkere mate voor het niet kunnen tonen van een geldig legitimatiebewijs (Tabel 4.10). De itemscores voor ‘oordeel omgeving’ volgen hetzelfde beeld (Tabel 4.11).

“Te hard rijden en fout parkeren... tja.. Ik zet ook weleens de auto ergens neer waar het niet hoort, maar ik ben zo eigenwijs om te denken dat ik best kan overzien of het nou echt zo'n probleem is voor het overige verkeer. Ditzelfde geldt met te hard rijden. Ik snap dat er regels nodig zijn, maar helaas zijn regels ook gemaakt doordat velen niet denken over de gevolgen voor anderen van hun mogelijke acties. Het zal wel niet op zijn plaats zijn hier, maar ik zou graag meer snelwegen zien met wisselende snelheden. 's Nachts 130; overdag 100/120.”

“Ik ken helemaal niemand die bezwaar zal maken tegen boetes voor rijden onder invloed, gevaarlijk rijgedrag, agressie of hard rijden in de bebouwde kom of gevaarlijke (2-baans) regionale wegen. De boetes waar bij mij, en velen met mij, het bloed onder de nagels vandaan gaat, zijn de niet aflatende stroom flutboetes op snelwegen en brede N-wegen. Ik ben een sterk voorstander van stevige handhaving, maar dan wel waar het gaat om echte misstanden.”

Tabel 4.10: Itemscores persoonlijk oordeel (in %; N=1101)

	HEEL ERG FOUT	ERG FOUT	BEEETJE FOUT	TOTAAL NIET FOUT	WEET NIET
rijden onder invloed	69,2	21,7	7,4	0,6	1,2
door rood licht rijden	27,9	42,3	27	1,1	1,7
de maximum snelheid overtreden	4,3	11,8	70,4	11,6	1,9
parkeren waar dat niet mag	3,2	13,7	73,1	7,7	2,3
geen geldig legitimatiebewijs kunnen tonen	4,1	8,7	52,1	32	3,1

Tabel 4.11: Itemscores oordeel omgeving (in %; N=1073)

	STERK AFKEUREN	AFKEUREN	BEETJE AFKEUREN	TOTAAL NIET AFKEUREN	WEET NIET
rijden onder invloed	55,3	18,5	6,5	16,6	3,1
door rood licht rijden	17,4	35,2	28,4	15,2	3,8
de maximum snelheid overtreden	6,5	16,2	47,9	25,6	3,8
parkeren waar dat niet mag	4,7	14,6	49	27,3	4,4
geen geldig legitimatiebewijs kunnen tonen	7,9	11,4	31,7	42,9	6,2

Hoe hoger de score op de schaal 'persoonlijk oordeel', hoe minder fout een respondent het van zichzelf vindt als hij een van de overtredingen zou begaan. Hoe hoger de score op de schaal 'oordeel omgeving', hoe minder sterk de sociale omgeving van de respondent het begaan van de verschillende overtredingen zou afkeuren. De gemiddelde scores op de schaal 'oordeel omgeving' laten geen significante verschillen zien tussen de verschillende typen overtreding. Bij de schaal 'persoonlijk oordeel' zijn deze er wel: de groepen alcohol en id-plicht scoren hoger op deze schaal en de groep parkeren iets lager (Tabel 4.12).¹⁶

Tabel 4.12: Gemiddelde schaalscores persoonlijk oordeel** en oordeel omgeving¹⁷

	PERSOONLIJK OORDEEL	OORDEEL OMGEVING
snelheid	1,45	1,90
rood licht	1,46	1,89
parkeren	1,37	1,90
bellen	1,49	1,95
alcohol	1,56	1,89
id-plicht	1,59	1,81
totaal	1,47	1,90

*** $p < 0.001$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

¹⁶Door de manier van coderen correspondeert dit met een lagere score op de schaal.

¹⁷Crombachs $\alpha = 0,73$ voor de schaal oordeel omgeving. In deze schaal is het eerste item (alcohol overtreding) niet meegenomen om de betrouwbaarheid van de schaal te verbeteren. Crombachs $\alpha = 0,69$ voor de schaal persoonlijk oordeel.

4.6 Legitimiteit

Er zijn in dit onderzoek, analoog aan de aanpak van Tyler, drie aspecten van het begrip legitimiteit meegenomen (zie hoofdstuk 2). In de eerste plaats is de mate waarin respondenten de plicht voelen om de wet na te leven gemeten (*legitimiteit 1*). In de tweede plaats is de mate van steun voor gezagsdragers gemeten (*legitimiteit 2*). Hierin is zowel naar de politie als naar de rechter gevraagd. De items over de rechter hebben echter te maken met een hoge mate van item nonrespons (veel respondenten hebben waarschijnlijk niet zelf met de rechter te maken gehad). Daardoor zijn zij in de meeste analyses niet meegenomen. De derde vorm van legitimiteit die gemeten is, is de legitimiteit van wetgeving (*legitimiteit 3*).

De mate waarin respondenten de plicht voelen de wet na te leven (*legitimiteit 1*) is gemeten door op een vierpuntsschaal te vragen in hoeverre men het eens of oneens is met de onderstaande stellingen:¹⁸

- a. Iedereen moet zich aan de wet houden, ook als men het er niet mee eens is.
- b. Ik probeer me altijd aan de wet te houden, ook als ik het er niet mee eens ben.
- c. Je niet aan de wet houden is bijna nooit gerechtvaardigd.
- d. Het is moeilijk om je niet aan de wet te houden, zonder je hierover schuldig te voelen.
- e. Iemand die zich niet aan de wet houdt, is een bedreiging voor de samenleving.
- f. Gezag respecteren en gehoorzamen zijn de belangrijkste waarden die ieder kind zouden moeten worden bijgebracht.

Hoe hoger de score op deze schaal, hoe sterker respondenten de plicht voelen de wet na te leven. De eerste drie items en het laatste item krijgen de meeste bijval van de respondenten (Tabel 4.13). Tussen de 63% en 85% van de respondenten is het met deze stellingen eens. Mensen die zich niet aan de wet houden, worden door een minderheid van de respondenten (34,4%) als bedreiging voor de samenleving gezien. Een aanzienlijk deel van de respondenten (44%) is het er mee eens dat het moeilijk is om je niet aan de wet te houden, zonder je hierover schuldig te voelen.

¹⁸Crombachs $\alpha = 0,78$ voor de schaal plicht om de wet na te leven.

Tabel 4.13: Itemscores “legitimiteit 1”: plicht om de wet na te leven (in %, N=859)

	GEHEEL ONEENS	ONEENS	EENS	GEHEEL EENS	WEET NIET
Iedereen moet zich aan de wet houden, ook als men het er niet mee eens is.	1,4	9,6	68,1	17,1	3,7
Ik probeer me altijd aan de wet te houden, ook als ik het er niet mee eens ben.	1,1	11,5	70,3	14,3	2,7
Je niet aan de wet houden is bijna nooit gerechtvaardigd.	2,7	23,6	53,9	9,3	10,6
Het is moeilijk om je niet aan de wet te houden, zonder je hierover schuldig te voelen.	6,6	37,4	39,5	5,5	11,0
Iemand die zich niet aan de wet houdt, is een bedreiging voor de samenleving.	10,0	44,6	27,4	7,0	10,9
Gezag respecteren en gehoorzamen zijn de belangrijkste waarden die ieder kind zouden moeten worden bijgebracht.	4,3	18,5	46,4	25,5	5,4

De steun voor de politie (*legitimiteit 2*) is gemeten door op een vierpuntsschaal te vragen in hoeverre men het eens of oneens is met de onderstaande stellingen:¹⁹

- a. Ik heb veel respect voor de politie.
- b. De meeste politieagenten zijn eerlijk.
- c. *Ik ben trots op de politie.*
- d. Ik vind dat je de politie moet steunen.
- e. Ik heb vertrouwen in de politie.

Een hogere score op deze schaal betekent dat respondenten aangeven de politie meer te steunen. Ongeveer twee derde van de respondenten heeft veel respect voor de politie en vindt de meeste politieagenten eerlijk (Tabel 4.14).

Zijn alle politieagenten eerlijk? Hoeveel ervaring moet je dan hebben met politie en justitie om daar een eerlijk antwoord op te geven? Wat ik wel vind, is dat agenten meer naar de context van de situatie moeten kijken. Helaas kijken ze alleen naar de letter van de wet.

¹⁹Item c is niet meegenomen in de schaal score om de betrouwbaarheid van de schaal te vergroten. Crombachs $\alpha = 0,86$ voor de schaal steun politie.

Zo'n 78,2% van de respondenten geeft aan dat je de politie moet steunen. Het deel van de respondenten dat vertrouwen heeft in de politie (52,4%) of trots is op de politie (32,4%) is kleiner dan het deel dat aangeeft dat je de politie moet steunen.

“Mijn antwoorden zijn beïnvloed door het feit dat ik respect heb voor politie en rechters, maar niet voor parkeerwachters.”

“Als ik Nederland vergelijk met Duitsland, dan vind ik de politie hier wel wat toegankelijker.”

Tabel 4.14: Itemscores “legitimiteit 2”: steun voor de politie (in %; N=904)

	GEHEEL ONEENS	ONEENS	EENS	GEHEEL EENS	WEET NIET
Ik heb veel respect voor de politie	8,7	19,9	57,5	10,4	3,5
De meeste politieagenten zijn eerlijk	6,6	16,8	56,3	7,2	13,1
Ik ben trots op de politie	13,6	41,3	28,2	4,2	12,6
Ik vind dat je de politie moet steunen	5,4	10,0	61,0	17,2	6,4
Ik heb vertrouwen in de politie	10,7	26,2	45,6	6,8	10,8

De legitimiteit van wetgeving (*legitimiteit 3*) is gemeten door op een vierpuntsschaal te vragen in hoeverre men het eens of oneens is met de onderstaande stellingen:²⁰

- a. Als de omstandigheden het toelaten, mag je best harder dan de maximum toegestane snelheid rijden.
- b. *Je wordt alleen geflitst als je ook echt te snel hebt gereden.*
- c. Je moet altijd voor een rood stoplicht stoppen, ook al is het middernacht op een verlaten kruispunt.
- d. Rijden onder invloed is een ernstige overtreding.
- e. Iedereen die zijn auto parkeert waar dat niet mag, verdient een boete.
- f. Mensen die geen geldig legitimatiebewijs kunnen laten zien als de politie er naar vraagt, moeten altijd een boete krijgen.
- g. De legitimatieplicht is in strijd met mijn privacy.
- h. Goed kunnen rijden is belangrijker dan je altijd aan de verkeersregels houden.
- i. *De kans is heel klein dat je in ons land ten onrechte een verkeersboete krijgt*
- j. *De verkeersboetes in ons land zijn veel te hoog.*
- k. Je moet altijd je verkeersboete betalen, ook als je het er niet mee eens bent.
- l. De meeste wetten en regels in ons land sluiten goed aan bij mijn eigen waarden en normen.
- m. De wetgeving in ons land sluit goed aan bij de waarden en normen van de meeste Nederlanders.

Hoe hoger de score op deze schaal, hoe meer legitimiteit de respondenten aan de wetgeving toekennen.

²⁰ Crombachs $\alpha = 0,65$ voor de schaal legitimiteit van wetgeving. De items b, i, j en m zijn uiteindelijk niet in de schaal opgenomen vanwege item-nonrespons of een verbetering van de betrouwbaarheid van de schaal.

Tabel 4.15: Itemscores “legitimiteit 3”: legitimiteit van wetgeving (in %; N=873)

	GEHEEL ONEENS	ONEENS	EENS	GEHEEL EENS	WEET NIET
Als de omstandigheden het toelaten, mag je best harder dan de maximum toegestane snelheid rijden	7,7	23,2	44,5	21,9	2,7
Je wordt alleen geflitst als je ook echt te snel hebt gereden	8,3	19,1	53,0	10,6	8,9
Je moet altijd voor een rood stoplicht stoppen, ook al is het middernacht op een verlaten kruispunt	3,5	11,5	50,2	33,3	1,6
Rijden onder invloed is een ernstige overtreding	,9	2,4	30,5	64,5	1,8
Iedereen die zijn auto parkeert waar dat niet mag, verdient een boete	7,7	37,0	38,8	11,1	5,4
Mensen die geen geldig legitimatiebewijs kunnen laten zien als de politie er naar vraagt, moeten altijd een boete krijgen	20,1	53,2	17,3	5,3	4,2
De legitimatieplicht is in strijd met mijn privacy	12,4	49,1	21,2	10,0	7,2
Goed kunnen rijden is belangrijker dan je altijd aan de verkeersregels houden	5,9	33,4	36,6	18,7	5,4
De kans is heel klein dat je in ons land ten onrechte een verkeersboete krijgt	21,8	36,7	28,0	3,7	9,9
De verkeersboetes in ons land zijn veel te hoog	2,0	12,3	32,4	44,4	8,8
Je moet altijd je verkeersboete betalen, ook als je het er niet mee eens bent	14,6	39,2	28,9	10,5	6,9
De meeste wetten en regels in ons land sluiten goed aan bij mijn eigen waarden en normen	7,8	22,3	57,4	5,4	7,1
De wetgeving in ons land sluit goed aan bij de waarden en normen van de meeste Nederlanders	6,5	24,4	47,8	3,5	17,8

Respondenten zijn vrijwel unaniem over rijden onder invloed; 95% vindt dit een zware overtreding (Tabel 4.15). Ook vindt een groot deel van de respondenten dat je altijd voor rood moet stoppen (83,5%). Twee derde van de respondenten vindt echter dat, als de omstandigheden het toelaten, je best harder dan de maximum snelheid mag rijden.

“Bekeuringen komen hard aan. Maar in de regel is het je eigen schuld. Wel zouden regels aangepast moeten worden; bijvoorbeeld geen rode verkeerslichten meer 's nachts op de meeste kruispunten. Geen snelheidslimiet meer tussen 23.00 uur en 5.00 uur of hooguit tot 140 km.”

“Wetten en regels moeten er uiteraard zijn. Nederland is echter overgeregeld. Nederland is een ‘watjesland’. Er wordt veel gepraat over normen en waarden maar ik merk er niets van. Het beboet worden voor te hard rijden reken ik hier niet toe. Dat is m.i. slechts een makkelijke manier om de staatskas te spekken.”

In algemene zin vindt een meerderheid van de respondenten “goed kunnen rijden” belangrijker dan je altijd aan de verkeersregels houden.

De helft van de respondenten vindt fout parkeren altijd een bon waard; bij overtreding van de id-plicht ligt dit iets boven één op de vijf respondenten.

Verder valt op dat driekwart van de respondenten de verkeersboetes in ons land veel te hoog vindt. Sommige respondenten noemen hier ook de verplichte administratiekosten.

“De geldboetes voor kleine verkeersovertredingen zijn onrechtvaardig hoog. Het geeft mij het gevoel dat ik een misdrijf pleeg, terwijl het een lichte verkeersovertreding is.”

“Grenzen moeten er zijn, maar je scheel betalen aan een boete voor een paar kilometers te hard vind ik schandalig. Het sterkt zeker niet het vertrouwen in de politie, maar die moeten ook maar de regels opvolgen die de heren politici in Den Haag hebben bedacht.”

“Ik vind het niet erg om een boete te krijgen als het echt je eigen domme fout is. Maar een parkeerschijf vergeten en dan een bon van 75 Euro vind ik echt te gek.”

“Ik wil het onbegrip uiten richting de 6 Euro administratiekosten die op elke bekeuring wordt gelegd. Geen bedrijf doet dat.”

“Ik hoopte op de vraag wat men vindt van de 6 Euro administratiekosten, terwijl alles automatisch word uitgeschreven. Beetje vreemd, nietwaar?”

“Altijd een beetje jammer dat er naast de boete nog administratiekosten komen. Gaat er gouden inkt in de printer, of zo? Zou gelijk inbegrepen moeten zijn bij de boete, dat scheelt weer een verrassing. Misschien een optie voor de toekomst?”

Bijna twee derde van de respondenten is van mening dat je alleen geflitst wordt als je echt te snel hebt gereden. Ten slotte vindt bijna twee derde dat de meeste wetten en regels in ons land goed aansluiten bij zijn of haar eigen waarden en normen. Bijna één derde van de respondenten is het

daar niet mee eens en een zelfde groep vindt dat wetgeving ook niet goed aansluit bij de waarden en normen van de Nederlanders in het algemeen.

“Volgens mij zouden gemeenschappelijke regels het dagelijks leven en de gewone mensen moeten ondersteunen. Nu maken erg veel van die regels het leven onzinnig moeilijk en zijn ze alleen bedoeld om geld te halen bij de gemakkelijkste groepen burgers en bedoeld om deze onder de duim te houden.”

Kijken we vervolgens naar de verschillen in de gemiddelde schaalscores tussen de groepen overtredingen, dan is hetzelfde patroon als bij de overige variabelen zichtbaar: de groepen id-plicht en, in mindere mate, alcohol scoren lager op de legitimiteitsschalen. De groep parkeren scoort iets hoger (Tabel 4.16).

Tabel 4.16: Gemiddelde schaalscores plicht om de wet na te leven**, steun voor de politie*** en legitimiteit van wetgeving*** naar overtreding

	PLICHT OM DE WET NA TE LEVEN	STEUN VOOR DE POLITIE	LEGITIMITEIT VAN WETGEVING
snelheid	1,80	1,82	1,71
rood licht	1,80	1,82	1,73
parkeren	1,87	1,82	1,74
bellen	1,76	1,70	1,69
alcohol	1,70	1,62	1,56
id-plicht	1,55	1,25	1,52
totaal	1,78	1,74	1,69

*** $p < 0.001$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

Verskillende achtergrondkenmerken hebben invloed op de opvattingen die mensen hebben over legitimiteit (Tabel 4.17). Mensen scoren hoger op de verschillende legitimiteitsschalen naarmate ze een hogere leeftijd hebben. Ook opleiding en inkomen spelen een rol. Naarmate mensen een hogere opleiding of inkomen hebben, neemt de steun voor de politie toe. Bij de plicht om wetten na te leven en de legitimiteit van wetgeving is juist het omgekeerde het geval. Tevens speelt het geslacht een rol: de steun voor de politie en de legitimiteit van wetgeving ligt bij mannen lager dan bij vrouwen.

Tabel 4.17: Gemiddelde schaalscores legitimiteit naar achtergrondkenmerken

	PLICHT WET NA TE LEVEN	STEUN POLITIE	LEGITIMITEIT VAN WETGEVING
leeftijd ²¹	**	***	***
tot 20 jaar ^{22 a}	1,59	1,26	1,63
20 tot 30 jaar ^b	1,70	1,56 ^a	1,59
30 tot 40 jaar ^c	1,75	1,73 ^a	1,67
40 tot 50 jaar ^d	1,78	1,82 ^{ab}	1,66
50 tot 60 jaar	1,82	1,86 ^{ab}	1,73
60 tot 70 jaar	1,88 ^a	1,83 ^{ab}	1,80 ^b
70 tot 80 jaar	1,99 ^a	2,13 ^{ab}	1,96 ^{abcd}
80 jaar en ouder	2,12	2,35 ^a	1,91
opleiding	**	**	
basisonderwijs of lager	1,80	1,59	1,75
VMBO of vergelijkbaar ^a	1,88	1,65	1,73
MBO, HAVO	1,78	1,70	1,68
HBO, WO	1,72 ^a	1,82 ^a	1,65
inkomen	**	**	**
tot 15.000 ^a	1,83	1,62	1,79
15-20.000 ^b	1,90	1,77	1,76
20-30.000	1,79	1,74	1,64 ^a
30-50.000	1,78	1,85 ^a	1,73
>50.000	1,71 ^b	1,82 ^a	1,64 ^a
geslacht		*	**
man	1,80	1,75	1,68
vrouw	1,78	1,84	1,76

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1

²¹Significante verschillen binnen groepen (F-toets) zijn met asterisken aangegeven.

²²Significante verschillen tussen categorieën (post hoc Tukey test) significante verschillen (p<0.05) zijn met ^a, ^b, etc. aangegeven.

Wat beïnvloedt het nalevingsgedrag?

5.1 Wat is nalevingsgedrag?

Het nalevingsgedrag van CJIB-debiteuren is op twee verschillende manieren onderzocht. In de eerste plaats is hiervoor gebruik gemaakt van het door respondenten zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. In de tweede plaats is hiervoor gebruik van gemaakt van CJIB-data over het aantal boetes van de respondenten.

5.2 Zelfgerapporteerd nalevingsgedrag

5.2.1 Operationalisering: kenmerken van het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag

In de wetenschappelijke literatuur over legitimiteit en gedrag (inclusief het onderzoek van Tyler) is het gebruikelijk om respondenten zelf te laten aangeven in hoeverre zij wel of niet de regels hebben nageleefd (zgn. zelfgerapporteerd nalevingsgedrag). Hoewel bij deze methode de onderzoeker volledig afhankelijk is van de rapportage door de respondenten, wijzen verschillende auteurs erop dat vergelijking met bijvoorbeeld politiecijfers en andere bronnen heeft aangetoond dat deze gegevens doorgaans niet veel afwijken van de werkelijkheid. In dit onderzoek is een vergelijkbare methode gevolgd. Hiervoor is een aparte schaal ontwikkeld, waarbij respondenten op verschillende manieren is gevraagd in welke mate zij van plan zijn om zich in de toekomst aan de regels te houden. Voor de uitwerking van deze schaal is aansluiting gezocht bij Murphy et al. (2009). Zij hebben op een vergelijkbare manier het nalevingsgedrag gemeten van burgers die een boete hadden ontvangen voor het overtreden van de belastingwetgeving.

Het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag is voor iedere groep overtredingen op een specifieke manier gemeten. Aan alle groepen zijn twee items over het (voorgenomen) nalevingsgedrag ten opzichte van het CJIB voorgelegd. Aan de groepen snelheid, rood licht, parkeren en alcohol zijn bovendien twee algemene items over de naleving van de verkeersregels voorgelegd. Tabel 5.1 geeft een overzicht van de totale schaal score op zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. Tabel 5.2 geeft een overzicht van de scores op deze items voor de afzonderlijke groepen overtredingen. Naast deze algemene items zijn aan de respondenten, afhankelijk van de overtreding die ze hebben begaan, twee items voorgelegd over hun

nalevingsgedrag ten aanzien van die specifieke overtreding. De groep snelheid is dus de items “Ik houd me nu minder aan de maximum snelheid” en “Als ik vind dat het kan, dan rijd ik voortaan overal zo hard als ik wil” voorgelegd, de groep rood licht de items over rood licht, etc. Tabel 5.3 geeft een overzicht van deze afzonderlijke itemscores. De score op de variabele zelfgerapporteerd nalevingsgedrag is de gemiddelde schaalscore van de voor de respondent relevante items.

Tabel 5.1: Schaalscores zelfgerapporteerd nalevingsgedrag***, N=953

	zelfgerapporteerd nalevingsgedrag
snelheid	2,38
rood licht	2,49
parkeren	2,52
bellen	2,32
alcohol	2,56
id-plicht	1,84
totaal	2,41

*** $p < 0.001$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

Tabel 5.1 geeft een overzicht van de scores op de schaal van zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. Deze schaal heeft een minimum van 0 en een maximum van 3. De zelfgerapporteerde mate van naleving is in het algemeen hoog. De groepen alcohol, parkeren en rood licht scoren, relatief gezien, het hoogst. De groep id-plicht scoort het laagst. Zoals tabel 5.2 laat zien is een grote meerderheid van de respondenten niet van plan zich in de toekomst minder aan wetten en regels gelegen te laten liggen. Meer dan 90% is het (geheel) oneens met de items “Ik houd me nu minder aan de verkeersregels” en “Ik probeer nu om de verkeersregels zoveel mogelijk te negeren”. De groep id-plicht is een uitzondering. Leden van deze groep zijn het, meer dan de andere groepen, (geheel) eens met de items “Ik verzet me nu meer tegen het CJIB” en “Als ik opnieuw een boete krijg dan zal ik die niet betalen.”

Tabel 5.2: Itemscores zelfgerapporteerd nalevingsgedrag: algemene items

	SNELHEID	ROOD LICHT	PARKEREN	BELLEN	ALCOHOL	ID- PLICHT
Ik houd me nu minder aan de verkeersregels	N=316	N=253	N=204		N=149	
Geheel oneens	45,9	50,2	57,8		51,7	
Oneens	46,8	38,7	34,8		34,9	
Eens	2,2	8,3	4,4		7,4	
Geheel eens	2,2	1,2	1,5		2,0	
Weet niet	2,8	1,6	1,5		4,0	
Ik probeer nu om de verkeersregels zoveel mogelijk te negeren	N=314	N=248	N=201		N=148	
Geheel oneens	55,1	57,3	65,2		60,1	
Oneens	40,4	37,1	29,4		35,1	
Eens	1,9	3,6	2,0		2,0	
Geheel eens	1,3	,4	1,0			
Weet niet	1,3	1,6	2,5		2,7	
Ik verzet me nu meer tegen het CJIB	N=311	N=249	N=201	N=161	N=148	N=77
Geheel oneens	42,4	44,2	47,8	33,5	46,6	19,5
Oneens	40,8	32,1	33,3	35,4	31,1	35,1
Eens	6,4	11,2	9,0	9,3	8,8	20,8
Geheel eens	6,1	7,2	6,0	5,0	6,8	14,3
Weet niet	4,2	5,2	4,0	16,8	6,8	10,4
Als ik opnieuw een boete krijg dan zal ik die niet betalen	N=314	N=251	N=207	N=159	N=149	N=79
Geheel oneens	46,5	45,0	50,0	35,8	50,3	21,5
Oneens	46,5	38,6	39,6	45,3	37,6	40,5
Eens	1,0	4,0	1,0	,6	,7	10,1
Geheel eens	1,9	2,4	2,0			11,4
Weet niet	4,1	10,0	7,4	18,2	11,4	16,5

Tabel 5.3: Itemscores zelfgerapporteerd nalevingsgedrag: overtredingspecifieke items

	GEHEEL ONEENS	ONEENS	EENS	GEHEEL EENS	WEET NIET
Ik houd me nu minder aan de maximum snelheid (N=318)	37,1	51,6	6,9	2,5	1,9
Als ik vind dat het kan, dan rijd ik voortaan overal zo hard als ik wil (N=315)	41,6	46,0	7,9	3,2	1,3
Ik trek me nu minder aan van de verkeerslichten (N=247)	60,7	31,2	3,2	1,2	3,6
Ik stop nu alleen nog voor rood als ik dat nodig vind (N=248)	58,9	31,9	4,0	2,0	3,2
Ik trek me nu minder aan van een parkeerverbod (N=204)	50,5	38,2	5,4	4,9	1,0
Ik zet nu mijn auto neer waar ik wil, ook al geldt er een parkeerverbod (N=201)	56,7	38,8	1,5	2,0	1,0
Ik kruip voortaan gewoon achter het stuur als ik te veel gedronken heb (N=148)	63,5	31,1	,7	1,4	3,4
Ik trek me nu minder aan van wat de wet zegt over rijden onder invloed (N=148)	56,8	34,5	1,4	4,1	3,4
Ik trek me nu minder aan van de identificatieplicht (N=78)	20,5	32,1	21,8	11,5	14,1
Ik ga nu over straat zonder een geldig legitimatiebewijs bij me te dragen (N=78)	33,3	32,1	17,9	9,0	7,7

Uit Tabel 5.3 blijkt dat er enkele duidelijk verschillen bestaan in het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. Bij de verkeersovertredingen ligt de groep die zich nu minder zegt aan te trekken van de regels ruwweg tussen de 5% (alcohol en rood licht) en 10% (snelheid en parkeren). Bij de identificatieplicht ligt dit op 33%.

5.2.2 Regressieanalyse: wat beïnvloedt het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag?

De invloed van de verschillende onafhankelijke variabelen op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag is geanalyseerd met behulp van een lineaire regressieanalyse.²³

Regressieanalyse

Regressie is een techniek om een specifieke vorm van samenhang tussen een afhankelijke en één of meerdere onafhankelijke variabelen te analyseren. De score op de onafhankelijke variabelen wordt gebruikt om de score op de afhankelijke variabele zo goed mogelijk te voorspellen. Stel we weten van een klas basisschool leerlingen de scores op de CITO-toets en we weten ook wat het opleidingsniveau van de ouders van deze kinderen is. Met behulp van een regressieanalyse kunnen we dan onderzoeken of het opleidingsniveau van de ouders (onafhankelijke variabele) van invloed is op de uitslag van de CITO-toets van hun kinderen (afhankelijke variabele).

In Tabel 5.4 worden de uitkomsten van de regressieanalyse gepresenteerd.²⁴ Een positieve bijdrage van een variabele aan het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag wordt hierin ten behoeve van de leesbaarheid korthedshalve aangeduid met een “+” en negatieve bijdrage met een “-“ (zie voor de volledige tabel Bijlage 4). Daarnaast wordt ook de significantie van deze variabelen vermeld. De significantieniveaus zijn middels een asterisk aangegeven in de tabellen: *** $p < 0.001$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$. Tabel 5.4 laat zien dat legitimiteit een zelfstandige invloed heeft op zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. Met andere woorden, een hogere score op legitimiteit leidt tot een hogere score op het nalevingsgedrag. Naast legitimiteit wordt het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag positief beïnvloed door het persoonlijke oordeel en procedurele rechtvaardigheid. Ook het soort overtreding heeft invloed. Ten opzichte van de groep snelheid (refentiecategorie) is er een positief effect van de groep alcohol, rood licht en parkeren. Er is een negatief effect van de groep ID-plicht.

Het hebben van problemen met de administratie heeft een negatieve invloed op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. Opleidingsniveau basisonderwijs en het behoren tot de groep niet-westerse allochtonen heeft eveneens een negatieve invloed. Afschrikking en het oordeel van de

²³Dit levert een regressiemodel op dat ruim 22% van de variantie verklaart ($R^2=0,224$). Dit is wat lager dan de hoeveelheid verklaarde variantie in de oorspronkelijk studie van Tyler ($R^2=0,32$).

²⁴Zie Bijlage 5 voor een nadere motivering van de keuze voor de verschillende analysetechnieken.

omgeving hebben geen significante invloed op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag.

Het inkomen, de leeftijd en het al of niet rondkomen leveren geen significante bijdrage aan het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag en zijn daarom buiten het model gelaten, evenals variabelen opleidingsniveau MBO of VMBO en de overtreding handsfree bellen.

Tabel 5.4: Lineaire regressie zelfgerapporteerd nalevingsgedrag²⁵

ADJ. R ² =0,224	RICHTING (POSITIEVE OF NEGATIEVE BIJDRAAG)	SIGNIFICANTIE
(Constant)		***
legitimiteit van wetgeving	+	***
problemen met administratie	-	***
steun politie	+	**
overtreding alcohol ²⁶	+	***
overtreding ID-plicht	-	**
persoonlijk oordeel	-	***
plicht om de wet na te leven	+	**
procedurele rechtvaardigheid	+	**
opleidingsniveau basisonderwijs ²⁷	-	**
overtreding rood licht	+	**
overtreding parkeren	+	**
niet-westerse allochtoon ²⁸	-	**
Uitgesloten uit het model (geen significant effect):		
inkomen: tot € 15.000 ²⁹	-	
inkomen: € 15-20.000	-	
inkomen: € 20-30.000	-	
inkomen: > € 50.000	-	
opleiding: vmbo	-	
opleiding: mbo	-	
overtreding: bellen	-	
afschrikking	-	
oordeel omgeving	-	

²⁵Stepwise regression, missing = replace with means.

²⁶Categorie overtredingen zijn als dummy variabelen meegenomen, referentiecategorie is de groep snelheid.

²⁷Opleidingsniveaus zijn als dummy variabelen meegenomen, referentiecategorie is de groep HBO/WO.

²⁸Niet-westerse allochtonen zijn als dummy variabele meegenomen, referentiecategorie is de groep autochtoon of westers allochtoon.

²⁹Inkomen is door middel van dummy variabelen meegenomen, referentiecategorie is de groep met een inkomen van € 30-50.000.

leeftijd	-	
problemen met rondkomen		

Tabel 5.5a: Lineaire regressie zelfgerapporteerd nalevingsgedrag naar type overtreding³⁰

	SNELHEID		ROOD LICHT		PARKEREN	
	adj. R ² =0,222		adj. R ² =0,190		adj. R ² =0,143	
	Richt.	Sig.	Richt.	Sig.	Richt.	Sig.
(Constant)	+	***	+	***	+	***
legitimiteit van wetgeving	+	**	+	**		
steun politie	+	**				
plicht om de wet na te leven			+	**		
procedurele rechtvaardigheid			+	**		
afschrikking						
problemen met administratie	-	***			-	**
persoonlijk oordeel	-	**			-	***
opleiding: basisschool			-	***		
niet-westerse allochtoon					-	**
leeftijd						

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1,

(+) de variabele levert een positieve bijdrage; (-) de variabele levert een negatieve bijdrage, leeg veld: de variabele levert geen significante bijdrage.

³⁰Stepwise regression, missing = replace with means.

Tabel 5.5b: Lineaire regressie zelfgerapporteerd nalevingsgedrag naar type overtreding³¹

	BELLEN		ALCOHOL		ID	
	adj. R ² =0,216		adj. R ² =0,188		adj. R ² =0,264	
	Richt.	Sig.	Richt.	Sig.	Richt.	Sig.
(Constant)	+	***	+	***	+	
legitimiteit van wetgeving	+	**			+	**
steun politie	+	**				
plicht om de wet na te leven					+	**
procedurele rechtvaardigheid	+	**				
afschrikking	-	**				
problemen met administratie						
persoonlijk oordeel			-	***		
opleiding: basisschool						
niet-westerse allochtoon			-	**		
leeftijd	-	**				

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1,

(+) de variabele levert een positieve bijdrage; (-) de variabele levert een negatieve bijdrage, leeg veld: de variabele levert geen significante bijdrage.

³¹Stepwise regression, missing = replace with means.

In de tabellen 5.5a en 5.5b zijn resultaten van lineaire regressieanalyses voor de afzonderlijke groepen overtredingen weergegeven. In de tabellen zijn alleen de significante effecten weergegeven. Met uitzondering van de groepen parkeren en alcohol speelt een vorm van legitimiteit voor alle groepen een rol. Het duidelijkst is dat voor de legitimiteit van wetgeving (*legitimiteit 3*). Deze heeft invloed op het nalevingsgedrag van de groepen snelheid, rood licht, bellen en id-plicht. Steun voor de politie (*legitimiteit 2*) heeft alleen een effect in de groepen bellen en snelheid. De plicht om wet na te leven (*legitimiteit 1*) alleen bij de groepen rood licht en id-plicht.

Procedurele rechtvaardigheid laat een effect zien voor de groepen rood licht en bellen. Afschrikking geeft alleen bij de groep bellen een effect. Voor het overige geeft de variabele problemen met de administratie alleen een effect voor snelheid en parkeren. Persoonlijk oordeel geeft een effect voor alcohol, snelheid en parkeren. Daarnaast zijn er ook nog enkele effecten van verschillende achtergrondvariabelen (opleiding, niet-westerse allochtoon, leeftijd).

5.3 Nalevingsgedrag op basis van CJIB-data

5.3.1 Operationalisering: kenmerken van het nalevingsgedrag op basis van CJIB-data

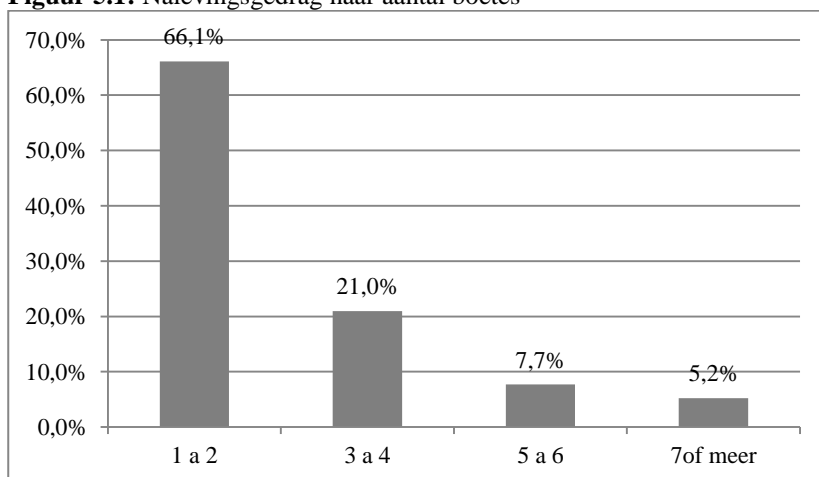
Naast het door respondenten zelf gerapporteerd nalevingsgedrag is het nalevingsgedrag ook geanalyseerd op basis van de CJIB-data over deze respondenten. Het nalevingsgedrag is geoperationaliseerd als het aantal keren dat de respondent in de 12 maanden voorafgaand aan de overtreding een boete heeft ontvangen. Deze CJIB-data zijn gecategoriseerd naar vier categorieën: mensen die 1 of 2 boetes hebben ontvangen, mensen die 3 of 4 boetes hebben ontvangen, 5 of 6 boetes en 7 of meer boetes. Twee derde van de respondenten heeft 1 of 2 boetes ontvangen. Iets meer dan één op de vijf respondenten heeft 3 of 4 boetes (Figuur 5.1).

“Ik vind het hilarisch. Ik heb in mijn hele leven - ik ben 48 - echt pas 1 bekeuring gehad! (voor iets te hard rijden in Zeeland) en nu wordt mijn mening gevraagd!”

“Na vele jaren ervaring heb ik geconcludeerd dat boetes een soort belasting zijn. Hoe braaf je ook rijdt, je ontkomt er niet aan. Als je je gewoon op een normale, veilige manier met de auto beweegt (niet te snel, geen alcohol, niet door rood etc.) maar niet steeds met allerlei regels bezig bent, zijn boetes een soort vaste lasten van zo'n 50 euro per maand.”

“Bankrekeningnummer CJIB staat bij mijn internetbankieren bij mijn 'favorieten'. Scheelt werk bij de vele nutteloze bekeuringen van een paar kilometer te hard rijden op een lege weg.”

Figuur 5.1: Nalevingsgedrag naar aantal boetes

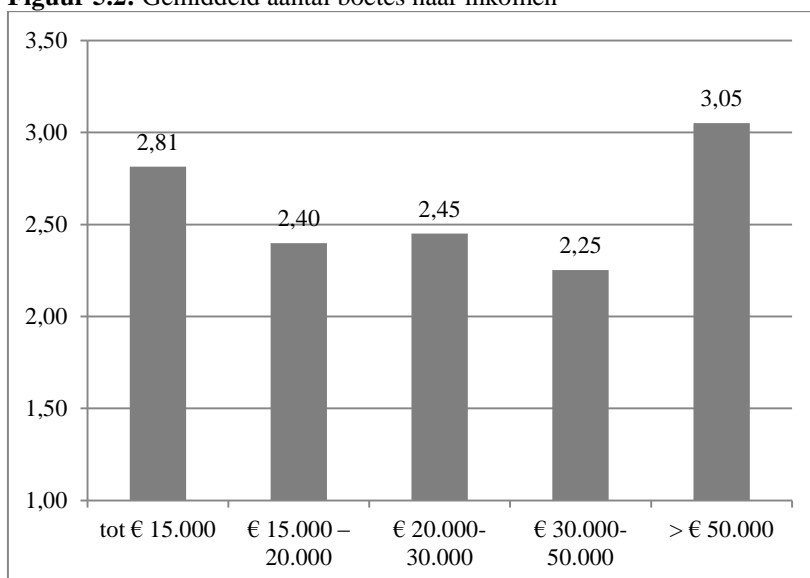
De wijze van operationaliseren die in dit onderzoek is gebruikt heeft als voordeel dat gegevens over feitelijk gedrag gebruikt kunnen worden. Nadeel van deze wijze van operationaliseren is dat de resultaten mogelijk wat vertekend zijn, door feiten die op kenteken zijn geconstateerd. Hier bestaat een kans dat feiten op kenteken aan een respondent (op wiens naam het kenteken staat) worden toegeschreven, terwijl deze op dat moment niet de bestuurder was. Voor de boete waarvoor respondenten in de steekproef zijn opgenomen zijn hiervoor controlevragen in de vragenlijst opgenomen. Voor de overige boetes niet.

5.3.2 Inkomen en nalevingsgedrag

Na afronding van de dataverzameling zijn de data aan de hand van beschrijvende statistieken, zoals frequentietabellen, gemiddelden, kruistabellen, etc. verkend. Een aantal opvallende zaken die uit deze exploratieve fase naar voren kwamen zijn nader onderzocht. Dit geldt

onder meer voor de invloed van het inkomen op het nalevingsgedrag. Het nalevingsgedrag blijkt samen te hangen met de hoogte van het inkomen van CJIB-debiteuren. Hierbij is echter geen sprake van een rechtlijnig verband, maar eerder van een U-curve. Zoals Figuur 5.2 laat zien, zijn het juist de hoogste en, zij het in mindere mate, de laagste inkomenscategorie die gemiddeld een hoger aantal boetes hebben. Dit aantal ligt op 2,81 voor de laagste inkomenscategorie en 3,05 voor de hoogste inkomenscategorie tegenover 2,25 tot 2,45 voor de middencategorieën.

Figuur 5.2: Gemiddeld aantal boetes naar inkomen**

*** $p < 0.001$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

Met behulp van een kruistabel hebben we de samenhang tussen inkomen en nalevingsgedrag nader onderzocht (Tabel 5.6). Deze samenhang zit vooral in de hoge inkomens. Daar is het aantal mensen met 1 of 2 boetes veel lager dan statistisch gezien (op basis van de zgn. randtotalen) verwacht mag worden. Het aantal mensen met 3 of 4 of 7 of meer boetes is juist veel groter. De middeninkomens hebben veel vaker dan op basis van de randtotalen verwacht mag worden 1 of 2 boetes. Bij de lage inkomens is het beeld was diffuus. Het aantal mensen met 3 of 4 boetes ligt lager dan verwacht mag worden op basis van de randtotalen. Het aantal mensen ligt met 7 of meer boetes iets hoger.

Tabel 5.6: Kruistabel inkomen en naleving

$\chi^2= 24,143$ DF 6 ***		1 OF 2 BOETES	3 OF 4 BOETES	5 OF 6 BOETES	7 ≤ BOETES	TOTAAL
Inkomen laag	aantal verwacht aantal ³² verschil	149 144,5 4,5	39 46,6 -7,6	19 18,1 0,9	15 12,8 2,2	222
Inkomen midden	aantal verwacht aantal verschil	345 325,5 19,5	100 105 -5,0	39 40,8 -1,8	16 28,7 -12,7	500
Inkomen hoog	aantal verwacht aantal verschil	129 153,0 -24,0	62 49,4 12,6	20 19,2 0,8	24 13,5 10,5	235
Totaal		623	201	78	55	957

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1

Cel donker gearceerd: verschil tussen aantal en verwacht aantal > + 10% van verwacht aantal

Cel licht gearceerd: verschil tussen aantal en verwacht aantal > - 10% van verwacht aantal

5.3.3 Regressieanalyse: wat beïnvloedt het nalevingsgedrag op basis van CJIB-data?

In een multinomiale logistische regressie is vervolgens de invloed van de verschillende onafhankelijke variabelen op het nalevingsgedrag geanalyseerd. De uitkomsten zijn te interpreteren als een kansmodel: hoe beïnvloeden de verschillende onafhankelijke variabelen de kans dat een respondent in een categorie valt, ten opzichte van de referentiecategorie, terwijl er gecontroleerd is voor de invloed van de overige variabelen. De resultaten van deze regressieanalyse zijn weergegeven in Tabel 5.7. Een positieve bijdrage van een variabele aan het nalevingsgedrag wordt hierin kortheidshalve aangeduid met een “+” en negatieve bijdrage met een “-“ (zie voor volledige tabel Bijlage 4). Daarnaast wordt ook de significantie van deze variabelen vermeld. De significantieniveaus zijn middels een asterisk aangegeven in de tabellen: *** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1.

³²Aantal dat op basis van de verdeling van de randtotalen in de cel van de kruistabel verwacht mag worden.

Tabel 5.7: Multinomiale logistische regressie nalevingsgedrag

REFERENTIECATEGORIE = 1 OF 2 BOETES	3 OF 4 BOETES		5 OF 6 BOETES		7 OF MEER BOETES	
	Richting (positief/ negatief effect)	Sig.	Richting (positief/ negatief effect)	Sig.	Richting (positief /negatief effect)	Sig.
Nagelkerke $R^2=0,242$ N=462						
Intercept						
problemen met administratie	+	**				
plicht om de wet na te leven	-	*	-	*		
steun voor de politie						
legitimiteit van wetgeving						
afschrikking	-	*				
opleiding: basisschool			+	*		
opleiding: vmbo			-			
opleiding: mbo, havo			-	*	-	*
geslacht: man	+	**			+	**
Nederlands of westers allochtoon					-	**
inkomen: hoog	+	**	+	**	+	***
inkomen: laag						
overtreding: alcohol						
overtreding: rood licht						
overtreding: parkeren						
overtreding: bellen	-	*				

*** $p < 0.001$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

Lege cellen: variabele is wel in het model betrokken, maar heeft geen significante invloed

Uit tabel 5.7 blijkt het volgende:

- Het hebben van problemen met de administratie vergroot de kans dat een respondent in de categorie 3 of 4 boetes valt (ten opzichte van de referentiecategorie). Voor de categorieën 5 of 6 boetes en 7 of meer boetes is dit effect niet gevonden.
- Naarmate respondenten meer de plicht voelen de wet na te leven (*legitimiteit 1*) neemt de kans dat zij in categorie 3 of 4 boetes of 5 of 6 boetes vallen af. Voor de categorie 7 of meer boetes is dit effect niet gevonden.
- Afschrikking heeft alleen een effect voor de groep 3 of 4 boetes.
- Een opleidingsniveau basisschool of lager vergroot de kans op 3 of 4 boetes ten opzichte van hoger opgeleiden.
- Een opleidingsniveau op MBO niveau verkleint de kans op 5 of 6 boetes of 7 of meer boetes ten opzichte van hoger opgeleiden.
- Een hoog inkomen vergroot de kans op het hebben van meer boetes. Dit effect is het enige dat door alle categorieën zichtbaar is.
- Mannen hebben een grotere kans in de categorie 3 of 4 boetes of 7 of meer boetes te komen dan vrouwen.
- Autochtonen en westerse allochtonen hebben een kleinere kans in de categorie 7 of meer boetes te komen dan niet-westerse allochtonen.
- Het type overtreding maakt vrijwel nergens een verschil.

5.3.4 Vergelijking twee vormen van nalevingsgedrag

Het nalevingsgedrag van CJIB-debiteuren is in dit rapport op twee verschillende manieren onderzocht. In de eerste plaats is hiervoor gebruik gemaakt van het door respondenten zelf gerapporteerd nalevingsgedrag. In de tweede plaats is hiervoor gebruik gemaakt van CJIB-data over het feitelijk aantal boetes van de respondenten. Het blijkt dat een regressieanalyse bij beide invullingen van het nalevingsgedrag tot verschillende uitkomsten leidt. Bij het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag speelt legitimiteit wel een duidelijke rol, bij het nalevingsgedrag op basis van CJIB-data is dat niet het geval (of alleen als we een wat ruimer significantieniveau hanteren). Eén mogelijke, inhoudelijke, verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat burgers weliswaar zeggen dat zij zich zullen laten beïnvloeden door hun opvattingen over legitimiteit, maar dat dit bij hun daadwerkelijke gedrag toch niet het geval blijkt te zijn. Een andere, methodologische, verklaring zou kunnen zijn dat het verschil tussen beide benaderingen wordt veroorzaakt door onze manier van meten. In dit onderzoek is het aantal boetes dat iemand heeft ontvangen gebruikt als ‘proxy’ voor zijn nalevingsgedrag: *hoe meer boetes iemand heeft ontvangen, hoe vaker iemand de wet heeft overtreden*. Deze benadering houdt echter geen rekening met het feit dat voor een boete twee partijen nodig zijn: een overtreder en handhaver. Het aantal boetes dat iemand heeft ontvangen kan dus evenzeer als ‘proxy’ dienen voor de intensiteit van het toezicht waaraan iemand wordt blootgesteld: *hoe meer kilometers*

iemand maakt, hoe groter de kans op een verkeersboete. De geconstateerde invloed van geslacht en inkomen op het nalevingsgedrag passen in deze verklaring, wanneer mannen en mensen met hogere inkomens meer kilometers maken. Gegevens uit het mobiliteitsonderzoek van het CBS bevestigen deze veronderstelling (CBS, 2011). De invloed van legitimiteit op het nalevingsgedrag blijft dan staan; maar wordt in een regressieanalyse sterk ‘verdund’ ten opzichte van andere factoren (zoals geslacht en inkomen). Welke van deze verklaringen juist is, kan binnen het kader van dit onderzoek niet worden vastgesteld.

Wat beïnvloedt het betalingsgedrag?

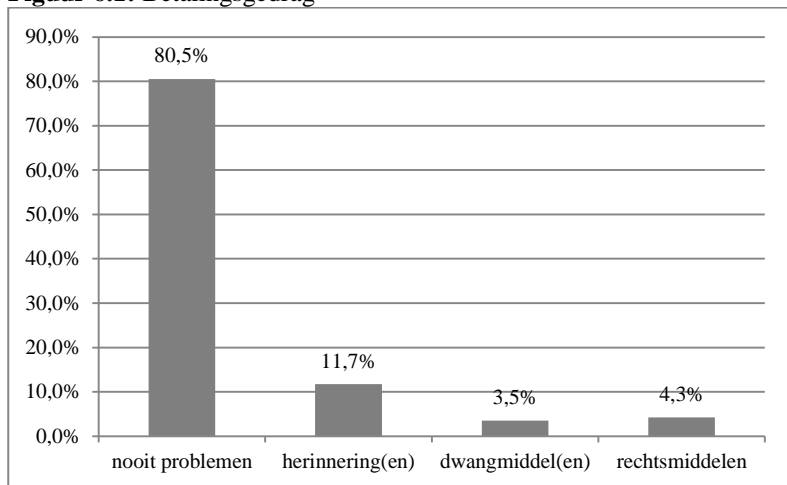
6.1 Wat is betalingsgedrag?

Het betalingsgedrag van CJIB-debiteuren is op twee verschillende manieren onderzocht. In de eerste plaats is hiervoor gebruik gemaakt van CJIB-data over de vraag in hoeverre er bijvoorbeeld herinneringen zijn verstuurd of dwangmiddelen zijn ingezet. In de tweede plaats is hiervoor gebruik van gemaakt van een matrix die op basis van de enquêtegegevens een onderscheid maakt in vier groepen debiteuren.

6.2 Betalingsgedrag op basis van CJIB-data

6.2.1 Operationalisering: kenmerken van het betalingsgedrag

Het betalingsgedrag van CJIB-debiteuren is geoperationaliseerd door respondenten in te delen in vier categorieën op basis van het feitelijk betalingsgedrag: respondenten waar verhaal of een dwangmiddel is ingezet in de afgelopen 12 maanden zijn in de categorie ‘dwangmiddel’ ingedeeld. Respondenten die één of meerdere malen een herinnering hebben ontvangen, maar waarbij geen dwang- of verhaal is toegepast zijn in de categorie ‘herinnering(en)’ geplaatst. Respondenten die met succes rechtsmiddelen hebben ingezet of waarvan de uitkomst van deze inzet nog niet duidelijk is, zijn in de categorie ‘rechtsmiddelen’ ingedeeld. De overige respondenten vallen in de categorie ‘nooit problemen’.

Figuur 6.1: Betalingsgedrag

Ruim 80% van de respondenten valt in de categorie ‘nooit problemen’ (Figuur 6.1). Bij bijna 12% van de respondenten is er de afgelopen 12 maanden 1 of meerdere keren een herinnering op de mat gevallen. Bij 3,5% van de respondenten is een vorm van dwang of verhaal toegepast. Bij 4,3% van de respondenten is er sprake geweest van de inzet van rechtsmiddelen.

6.2.2 Inkomen en betalingsgedrag

Ook de samenhang tussen inkomen en betalingsgedrag is met een kruistabel nader onderzocht. Immers, bij het nalevingsgedrag bleek het inkomen een effect te hebben voor de lagere en met name de hoogste inkomensgroep. Zoals de onderstaande kruistabel laat zien is dit effect ook bij betalingsgedrag zichtbaar voor de laagste inkomensgroep (Tabel 6.1). Deze valt minder vaak dan statistisch gezien (op basis van de randtotalen) verwacht mag worden in de groep ‘nooit problemen’ en omgekeerd vaker in de groep ‘herinneringen, dwangmiddelen en rechtsmiddelen’. De midden en hoogste inkomensgroepen laten minder problematisch betalingsgedrag zien dan op basis van de randtotalen verwacht mag worden.

Tabel 6.1: Kruistabel inkomen en betalingsgedrag

$\chi^2 =$ 34,206 DF 12 **		NOOIT PROBLEMEN	HER- INNERINGEN	DWANG- MIDDELEN	RECHTS- MIDDELEN	TOTAAL
Inkomen laag	aantal verwacht verschil	156 179,8 -23,8	42 27,0 15,0	16 8,9 7,1	11 9,3 1,7	225
Inkomen midden	aantal verwacht verschil	412 402,7 9,3	52 60,6 -8,6	16 19,8 -3,8	24 20,9 3,1	94
Inkomen hoog	aantal verwacht verschil	203 188,6 14,4	22 28,4 -6,4	6 9,3 -3,3	5 9,8 -4,8	194
Totaal		771	116	38	40	965

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1

Cel donker gearceerd: verschil tussen aantal en verwacht aantal > + 10% van verwacht aantal

Cel licht gearceerd: verschil tussen aantal en verwacht aantal > - 10% van verwacht aantal

6.2.3 Regressieanalyse: wat beïnvloedt het betalingsgedrag?

In een multinomiale logistische regressie is de invloed van de verschillende onafhankelijke variabelen op het betalingsgedrag geanalyseerd. De uitkomsten zijn wederom te interpreteren als een kansmodel: hoe beïnvloeden de verschillende onafhankelijke variabelen de kans dat een respondent in een categorie valt, ten opzichte van de referentiecategorie (terwijl er gecontroleerd is voor de invloed van de overige variabelen)? De resultaten van deze regressieanalyse zijn weergegeven in Tabel 6.2. Een positieve bijdrage van een variabele aan het betalingsgedrag wordt hierin korthedshalve aangeduid met een “+” en negatieve bijdrage met een “-“ (zie voor volledige Tabel 4, Bijlage 5). Daarnaast wordt ook de significantie van deze variabelen vermeld. De significantieniveaus zijn middels een asterisk aangegeven in de tabellen: *** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1.

Tabel 6.2: Multinomiale logistische regressie betalingsgedrag

REFERENTIECATEGORIE = BETAALT ZONDER PROBLEMEN	1 OF MEER HERINNERINGEN		VERHAAL & DWANG- MIDDELEN		RECHTS- MIDDELEN	
	Richting (positief/ negatief effect)	Sig.	Richting (positief/ negatief effect)	Sig.	Richting (positief /negatief effect)	Sig.
Nagelkerke R ² =0,476 N=300						
Intercept						
aantal boetes	+	***	+	***		
problemen met rondkomen	+	**	+	***		
problemen met administratie	+	**	+	**		
procedurele rechtvaardigheid						
legitimiteit van wetgeving						
plicht om de wet na te leven						
Afschrikking						
steun politie						
overtreding: alcohol						
overtreding: rood licht						
overtreding: parkeren			+	**	+	*
overtreding: bellen						
inkomen: laag						
inkomen: hoog						
Nederlands of westers allochtoon						

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1

Lege cellen: variabele is wel in het model betrokken, maar heeft geen significante invloed

Uit Tabel 6.2 blijkt dat het betalingsgedrag vooral wordt beïnvloed door de mate waarin CJIB-debiteuren problemen hebben om rond te komen of problemen hebben met de administratie.

“CJIB: minima kunnen een bekeuring niet betalen. Herinnering, verhoging etc. kom je nooit vanaf, je hebt geen betalingsruimte. Als ze een regeling treffen, hoeft het niet zover te komen.”

“Ik vind het unfair dat iemand met een beperkt inkomen of met een ruim inkomen dezelfde boete krijgt voor dezelfde overtreding. De boete van 100 Euro wordt door beiden heel anders beleefd, vrees ik. Dat is een onderzoek waard.”

“Ik heb een zeer slechte ervaring met het CJIB en zijn deurwaarders. De verhogingen komen i.v.m het nog afbetalen van oudere boetes. Het is voor mij praktisch en financieel onhaalbaar om alles nog te betalen...”

Daarnaast is ook het aantal boetes dat iemand in de afgelopen 12 maanden heeft ontvangen van invloed. Dit geldt voor de inzet van herinneringen en in sterkere mate voor de inzet van verhaal en dwangmiddelen. Bij de inzet van rechtsmiddelen spelen deze factoren geen rol. Bij de inzet van rechtsmiddelen is er alleen sprake van een effect van de groep parkeren: dit type overtreding geeft kennelijk meer aanleiding tot het inzetten van rechtsmiddelen.

De andere achtergrondvariabelen en onafhankelijke variabelen (waaronder ‘afschrikking’ en ‘legitimiteit’) hebben, volgens deze analyse, geen aantoonbare invloed op het betalingsgedrag.

6.3 **Betalingsgedrag in vier kwadranten**

Zoals reeds in de inleiding is aangehaald, is volgens de visie van het CJIB het betalingsgedrag van CJIB-debiteuren gebaseerd op twee variabelen. Een debiteur *wil* wel of niet betalen; een debiteur *kan* wel of niet betalen. Op basis hiervan kunnen vier verschillende profielen worden onderscheiden: (a) debiteuren kunnen en willen betalen; (b) debiteuren willen wel, maar kunnen niet betalen; (c) debiteuren kunnen wel, maar willen niet betalen; (d) debiteuren kunnen niet en willen niet betalen (zie Figuur 6.2).

Op basis van de enquêteresultaten kunnen de CJIB-debiteuren in ons onderzoek worden verdeeld over deze vier kwadranten. Respondenten zijn hierbij ingeschaald aan de hand van subjectieve criteria. ‘Willen betalen’ is geoperationaliseerd door de gemiddelde score op twee items uit de schaal van het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag.³³ ‘Kunnen betalen’ is geoperationaliseerd aan de hand van de score op de schaal problemen om rond te komen.

³³ Dat waren deze twee items: “Ik verzet me nu meer tegen het CJIB” en “Als ik opnieuw een boete krijg dan zal ik die niet betalen”

Op deze manier valt 70% van de respondenten in het eerste kwadrant: zij kunnen en willen betalen.³⁴ Het tweede kwadrant omvat ruim 10% van de respondenten. Het gaat dan om debiteuren die niet willen, maar wel kunnen betalen. Het derde kwadrant, mensen die niet kunnen betalen, maar dat wel willen omvat bijna 15% van de respondenten. Het vierde kwadrant, niet willen en niet kunnen betalen, omvat ruim 4%.

Figuur 6.2: Kwadranten willen en kunnen betalen

N=1102	Debiteur wil betalen	Debiteur wil niet betalen
Debiteur kan betalen	1 70,2%	2 10,6%
Debiteur kan niet betalen	3 14,7%	4 4,4%

Wanneer we vervolgens het feitelijk betalingsgedrag in een kruistabel afzetten tegen de score op de kwadranten dan zien we dat deze indeling op kwadranten het verwachte patroon volgt (Tabel 6.3). Dit wijst erop dat de indeling in de kwadranten een zinvolle manier is om onderscheid aan te brengen in de groep respondenten. In de groep ‘willen en kunnen’ zitten meer mensen die nooit betalingsproblemen hebben en er is minder sprake van de inzet van herinneringen of verhaal en dwang. Bij de overige drie groepen is er telkens sprake van meer herinneringen. De groepen ‘wel willen en niet kunnen’ en ‘niet willen en niet kunnen’ laten bovendien een sterkere inzet van verhaal en dwangmiddelen zien.

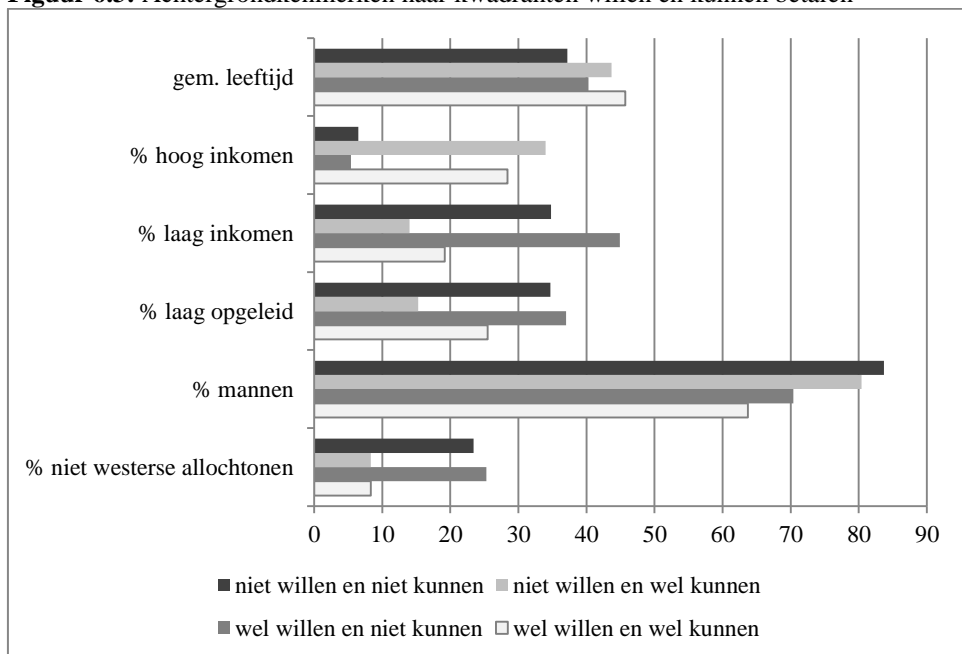
³⁴ Merk op dat dit lager is dan de 80% van de respondenten die feitelijk zonder problemen betaalt (zie Figuur 6.1).

Tabel 6.3: Willen en kunnen betalen en betalingsgedrag

$\chi^2 =$ 54,185 DF g ***		NOOIT PROBLEMEN	HER- INNERINGEN	DWANG- MIDDELEN	RECHTS- MIDDELEN	TOTAAL
Willen en kunnen	aantal	657	69	18	30	774
	verwacht verschil	623,0 34	90,6 -21,6	27,4 -9,4	33,0 -3	
Willen en niet kunnen	aantal	113	30	13	6	162
	verwacht verschil	130,4 -17,4	19,0 11	5,7 7,3	6,9 -0,9	
Niet willen en kunnen	aantal	89	18	2	8	117
	verwacht verschil	94,2 -5,2	13,7 4,3	4,1 -2,1	5,0 3	
Niet willen en niet kunnen	aantal	28	12	6	3	49
	verwacht verschil	39,4 -11,4	5,7 6,3	1,7 4,3	2,1 0,9	
Totaal		887	129	39	47	

Cel donker gearceerd: verschil tussen aantal en verwacht aantal > + 10% van verwacht aantal

Cel licht gearceerd: verschil tussen aantal en verwacht aantal > - 10% van verwacht aantal

Figuur 6.3: Achtergrondkenmerken naar kwadranten willen en kunnen betalen

De verschillende kwadranten hebben een verschillend profiel als we kijken naar achtergrondkenmerken en de overige variabelen (Figuur 6.3\Figuur 6.4).

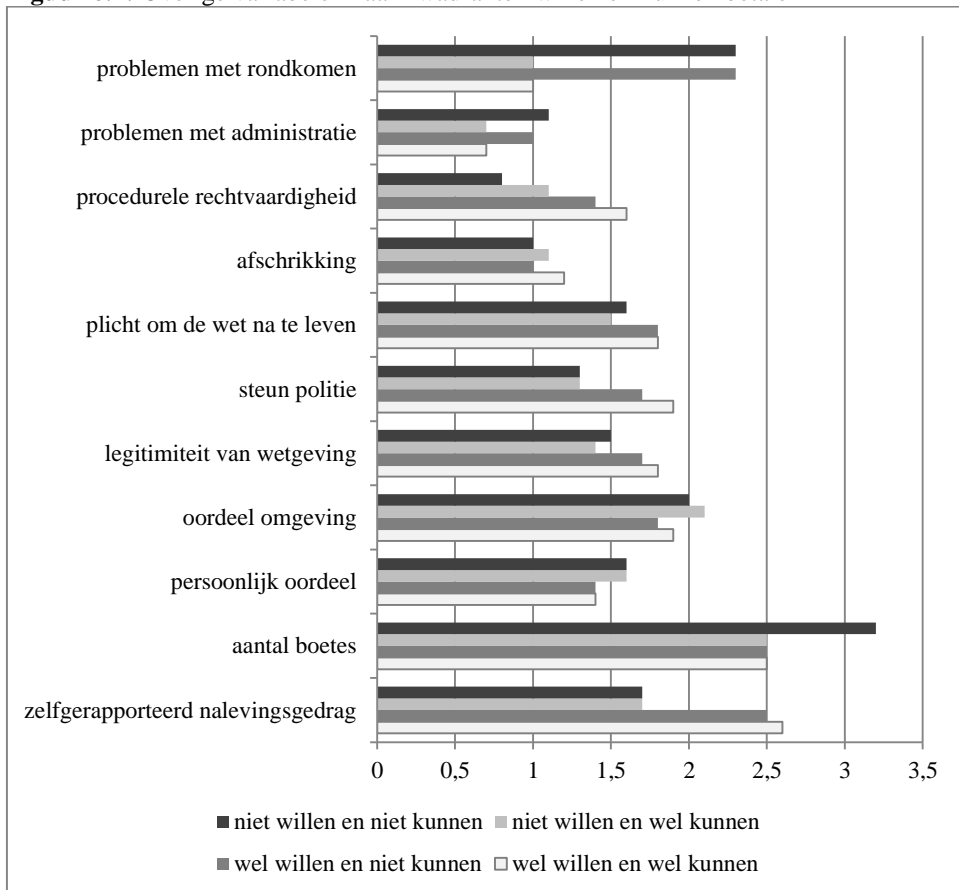
1. De groep **wel kunnen en wel willen betalen** is gemiddeld ouder, heeft vaker een hoger inkomen en een hogere opleiding en bevat minder mannen en niet westerse allochtonen. De groep scoort hoger op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag, procedurele rechtvaardigheid, afschrikking, legitimiteit van wetgeving (*legitimiteit 3*), steun voor de politie (*legitimiteit 2*) en de plicht om de wet na te leven (*legitimiteit 1*). De groep scoort juist lager op problemen met rondkomen en problemen met de administratie.

2. De groep **wel kunnen en niet willen betalen** is gemiddeld ouder, heeft vaker een hoger inkomen en een hogere opleiding en bevat meer mannen en juist minder niet westerse allochtonen. De groep scoort lager op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag, procedurele rechtvaardigheid, legitimiteit van wetgeving (*legitimiteit 3*), steun voor de politie (*legitimiteit 2*) en de plicht de wet na te leven (*legitimiteit 1*). De groep scoort bovendien lager op problemen met rondkomen en problemen met de administratie.

3. De groep **niet kunnen en wel willen betalen** is gemiddeld wat jonger, heeft vaker een laag inkomen en een lagere opleiding en bevat iets meer mannen en beduidend meer niet westerse allochtonen. De groep scoort hoger op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag, procedurele rechtvaardigheid, legitimiteit van wetgeving (*legitimiteit 3*), steun voor de politie (*legitimiteit 2*) en de plicht de wet na te leven (*legitimiteit 1*). Ook scoort de groep hoger op problemen met rondkomen en problemen met de administratie.

4. De groep **niet kunnen en niet willen betalen** is gemiddeld het jongst, heeft vaker een laag inkomen en een lagere opleiding en bevat het hoogste aandeel mannen. Ook het aandeel niet westerse allochtonen is hoger. De groep scoort lager op het zelfgerapporteerde nalevingsgedrag, procedurele rechtvaardigheid, afschrikking, legitimiteit van wetgeving (*legitimiteit 3*), steun voor de politie (*legitimiteit 2*) en de plicht de wet na te leven (*legitimiteit 1*). De groep scoort juist hoger op problemen met rondkomen en problemen met de administratie.

Figuur 6.4: Overige variabelen naar kwadranten willen en kunnen betalen

Conclusies

7.1 Inleiding

De algemene onderzoeksvraag van deze studie luidde als volgt: Welke factoren spelen een rol in de verklaring van het nalevings- en betalingsgedrag van burgers? Toegespitst op de debiteuren van het CJIB, en op enkele kenmerken van Tyler's onderzoek naar de rol van legitimiteit, zijn hiervan vervolgens vijf deelvragen afgeleid. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen bij elke deelvraag besproken. Het hoofdstuk wordt afgesloten met enkele algemene conclusies.

7.2. Welke factoren bepalen het nalevingsgedrag van CJIB-debiteuren; en hoe kan dit worden verklaard?

Het nalevingsgedrag van CJIB-debiteuren is op twee verschillende manieren onderzocht. In de eerste plaats is hiervoor gebruik gemaakt van het door respondenten zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. In de tweede plaats is hiervoor gebruik van gemaakt van CJIB-data over het aantal boetes van de respondenten.

Zelfgerapporteerd nalevingsgedrag

De onderzoeksresultaten tonen aan dat legitimiteit een zelfstandige invloed heeft op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag (paragraaf 5.2.2). Dit geldt voor alle drie de vormen van legitimiteit die in dit onderzoek zijn geanalyseerd : de legitimiteit van wetgeving (*legitimiteit 3*), de steun voor de politie (*legitimiteit 2*) en de plicht om de wet na te leven (*legitimiteit 1*).

Het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag wordt ook positief beïnvloed door het persoonlijk oordeel en door de mate van procedurele rechtvaardigheid. Het hebben van problemen met de administratie heeft een negatieve invloed op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag.

Het soort overtreding is eveneens van invloed op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. Bij de groepen alcohol, rood licht en parkeren is dit een positief effect, bij de groep ID-plicht een negatief effect ten opzichte van de groep snelheid. Bellen geeft geen significant effect.

De mate van afschrikking heeft geen significante invloed op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. Dit geldt ook voor het oordeel van de omgeving, de leeftijd, inkomen of het hebben van problemen om rond te komen. Wel valt op dat de mate van afschrikking verschilt per overtreding. Bij de id-plicht denkt minder dan de helft van de respondenten dat ze bij een overtreding ook een boete zullen krijgen, maar bij fout parkeren en overschrijding van de maximum-snelheid denkt juist meer dan 70% dat ze een boete zullen krijgen.

Nalevingsgedrag op basis van CJIB-data

De meest in het oog springende variabele die het nalevingsgedrag op basis van CJIB-data beïnvloedt is inkomen: een hoog inkomen vergroot de kans op het hebben van meer boetes. Dit effect is het enige dat door alle categorieën zichtbaar is (paragraaf 5.3.3). Het hebben van problemen met de administratie vergroot de kans dat een respondent in de categorie 3 of 4 boetes valt (ten opzichte van de referentiecategorie). Voor de categorieën 5 of 6 boetes en 7 of meer boetes is dit effect niet gevonden. Mannen hebben een grotere kans in de categorie 3 of 4 boetes of 7 of meer boetes te komen dan vrouwen. Autochtonen en westerse allochtonen hebben een kleinere kans in de categorie 7 of meer boetes te komen dan niet-westerse allochtonen. (Deze effecten zijn significant bij $p < 0,05$).

De zelfstandige invloed van legitimiteit op het nalevingsgedrag (die het onderzoek laat zien bij het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag) zien we niet terug bij het nalevingsgedrag op basis van CJIB-data. Nemen we echter het significantieniveau iets ruimer ($p < 0,1$), dan komt de plicht om de wet na te leven (legitimiteit 1) wel als relevante factor voor het nalevingsgedrag naar voren. Naarmate respondenten meer de plicht voelen de wet na te leven, neemt de kans af dat zij in categorie 3 of 4 boetes of 5 of 6 boetes zullen vallen. Voor de categorie 7 of meer boetes is dit effect niet gevonden.

Daarnaast zien we, bij hetzelfde ruimere significantieniveau, nog een aantal effecten. Een opleidingsniveau basisschool of lager vergroot de kans op 3 of 4 boetes ten opzichte van hoger opgeleiden. Een opleidingsniveau op MBO-niveau verkleint de kans op 5 of 6 boetes of 7 of meer boetes ten opzichte van hoger opgeleiden. Afschrikking heeft alleen een effect voor de groep 3 a 4 boetes. Het type overtreding maakt vrijwel nergens een verschil.

7.3 Welke factoren bepalen het betalingsgedrag van CJIB-debiteuren; en hoe kan dit worden verklaard?

Uit de multinomiale regressieanalyses die zijn uitgevoerd komen drie factoren naar voren die het betalingsgedrag bepalen (paragraaf 6.2.3). De eerste is het aantal boetes dat iemand het afgelopen jaar ontvangen heeft.

Dit aantal is van directe invloed op het betalingsgedrag. Hoe meer boetes iemand heeft ontvangen; hoe groter de kans op problematisch betalingsgedrag.

De andere twee factoren die het betalingsgedrag bepalen zijn: problemen om rond te komen en problemen met de administratie. Beide factoren vergroten de kans dat de respondent in de categorie valt waarin sprake is van de inzet van herinneringen of in de categorie waarin sprake is van de inzet van verhaal- of dwangmiddelen. Deze factoren hebben echter geen invloed op de inzet van rechtsmiddelen.

Enkele andere achtergrondvariabelen en onafhankelijke variabelen (waaronder ‘afschrikking’ en ‘legitimiteit’) hebben in onze regressieanalyse geen aantoonbare invloed op het betalingsgedrag.

Profielen: kunnen en willen betalen

Afhankelijk van de vraag of mensen kunnen en willen betalen, kan een onderscheid worden gemaakt in vier verschillende profielen: (a) debiteuren kunnen en willen betalen; (b) debiteuren willen wel, maar kunnen niet betalen; (c) debiteuren kunnen wel, maar willen niet betalen; (d) debiteuren kunnen niet en willen niet betalen. Op basis van de enquêteresultaten kunnen de CJIB-debiteuren in ons onderzoek worden verdeeld over deze vier kwadranten (paragraaf 6.3). Op deze manier valt 70% van de respondenten in het eerste kwadrant (“a”). Het tweede kwadrant (“b”) omvat ruim 10% van de respondenten. Het derde kwadrant (“c”) omvat bijna 15% van de respondenten. En het vierde kwadrant (“d”) omvat ruim 4% .

Afhankelijk van hun profiel scoren deze debiteuren ook anders op een aantal belangrijke achtergrondvariabelen en onafhankelijke variabelen (paragraaf 6.3). Debiteuren die *niet kunnen* betalen hebben, vergeleken bij debiteuren die wel kunnen betalen, een hogere score op de schaal problemen met rondkomen en de schaal problemen met de administratie. Debiteuren die *niet willen* betalen hebben, vergeleken bij debiteuren die wel willen betalen, een lagere score op steun voor de politie (*legitimiteit 2*); legitimiteit van wetgeving (*legitimiteit 3*); de plicht om de wet na te leven (*legitimiteit 1*); en procedurele rechtvaardigheid.

7.4 Welke rol spelen opvattingen over de legitimiteit van het recht en de overheid bij het verklaren van het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren?

Zoals blijkt uit het voorafgaande, heeft legitimiteit een zelfstandige invloed op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. Dit geldt voor alle drie de vormen van legitimiteit die in dit onderzoek zijn geanalyseerd : de legitimiteit van wetgeving (*legitimiteit 3*), de steun voor de politie (*legitimiteit 2*) en de plicht om de wet na te leven (*legitimiteit 1*). De

zelfstandige invloed van legitimiteit zien we niet terug wanneer we het nalevingsgedrag meten op basis van CJIB-data (met uitzondering, bij een iets ruimer significantieniveau, voor de plicht om de wet na te leven).

Debiteuren die *niet willen* betalen hebben in onze enquête, vergeleken bij debiteuren die wel willen betalen, een lagere score op steun voor de politie (*legitimiteit 2*); legitimiteit van wetgeving (*legitimiteit 3*); en de plicht om de wet na te leven (*legitimiteit 1*). Legitimiteit heeft in onze regressieanalyse echter geen zelfstandige invloed op het betalingsgedrag van CJIB-debiteuren.

7.5 Welke rol spelen de ernst en de aard van het type overtreding bij het verklaren van het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren?

De verschillende typen overtredingen zijn van invloed op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. Wanneer we de groep respondenten op basis van de overtreding die men heeft begaan opdelen in zes afzonderlijke groepen, dan blijkt dat legitimiteit van invloed is voor de groepen snelheid, rood licht, bellen en id-plicht. Voor al deze groepen geldt dat het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag wordt beïnvloed door de legitimiteit van wetgeving (*legitimiteit 3*). Voor de groepen snelheid en bellen is ook steun voor de politie (*legitimiteit 2*) een relevante factor. Voor de groepen id-plicht en rood licht is de plicht om de wet na te leven (*legitimiteit 1*) een factor van betekenis. Afschrikking speelt alleen een rol voor de groep bellen. Procedural justice (t.o.v. CJIB) is alleen van invloed bij de groepen bellen en rood licht. Wanneer we nalevingsgedrag analyseren aan de hand van CJIB-data, dan is het type overtreding niet van invloed.

Bij het betalingsgedrag speelt het type overtreding nauwelijks een rol. Onze regressieanalyse laat een effect zien van de groep parkeren ten opzichte van de groep snelheidsovertredingen; en dan nog alleen voor de inzet van verhaal en dwangmiddelen en rechtsmiddelen.

7.6 Welke rol spelen enkele achtergrondvariabelen (waaronder geslacht en leeftijd) bij het verklaren van het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren?

De regressieanalyse laat zien dat mensen met een lage opleiding en een niet-westerse allochtone achtergrond lager scoren op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. Deze invloeden van een lage opleiding en niet-westerse allochtone afkomst komt ook naar voren in de analyse van het nalevingsgedrag op basis van CJIB-data.

Wat hier tevens opvalt is de invloed van inkomen en geslacht: mannen en mensen met een hoger inkomen hebben een grotere kans op een groter aantal boetes. Dat is wellicht te verklaren door het feit dat deze groepen over het algemeen meer als bestuurder aan het verkeer deelnemen.

Bij het betalingsgedrag is er geen rechtstreekse invloed van achtergrondvariabelen aangetoond. Hier zijn het aantal boetes, het hebben van problemen om rond te komen en problemen met de administratie van invloed. Kennelijk is niet zozeer de hoogte van het inkomen op zich, maar het hebben van problemen om rond te komen de doorslaggevende factor bij het ontstaan van problematisch betalingsgedrag.

7.7 Tot besluit

Het CJIB heeft een eigen visie op het incassoproces ontwikkeld. In deze visie staat de gedachte centraal dat zowel de efficiency als de effectiviteit van het innings- en incassoproces sterk kunnen worden verbeterd, als dit proces centraal en persoonsgericht wordt ingericht. Hierbij is het betalingsgedrag van de debiteur een leidende factor. Volgens de visie van het CJIB is dit betalingsgedrag gebaseerd op een tweetal variabelen: een debiteur *wil* wel of niet betalen; en een debiteur *kan* wel of niet betalen. De resultaten van dit onderzoek ondersteunen deze visie. Het onderzoek laat zien dat zowel het nalevings- als het betalingsgedrag, in meer of mindere mate, worden beïnvloed door factoren die samenhangen met het “willen” en “kunnen” van CJIB-debiteuren.

“Willen”: de rol van legitimiteit bij het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag

In de wetenschappelijke literatuur overheerste lange tijd het beeld dat de naleving van regels uitsluitend wordt bepaald door de persoonlijke voor- en nadelen die mensen (denken te) ondervinden als gevolg van regelnaleving. Naast deze zogenoemde ‘instrumentele’ benadering heeft Tyler (1990) een alternatieve ‘normatieve’ verklaring voor regelnaleving uitgewerkt. Deze benadering gaat ervan uit dat als mensen de regels zelf rechtvaardig vinden, zij zich verplicht voelen deze regels op te volgen, ongeacht de sanctie die is verbonden aan het niet naleven van de regels. Regelnaleving wordt, met andere woorden, bepaald door de (ervaren) legitimiteit van de regels.

In dit onderzoek is het onderzoek van Tyler voor het eerst toegepast in ons land. De onderzoeksresultaten tonen aan dat legitimiteit een zelfstandige invloed heeft op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag van CJIB-debiteuren. Dit onderzoek bevestigt daarmee Tyler’s centrale stelling. Het onderzoek bevestigt bovendien enkele recente aanvullingen op Tyler’s benadering door Murphy et al. (2009) en anderen, dat naast de plicht om de wet na te leven (*legitimiteit 1*) en de steun voor de politie (*legitimiteit 2*), ook de legitimiteit van wetgeving (*legitimiteit 3*) een belangrijke bijdrage levert aan het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. Ten slotte blijkt, eveneens in lijn met de internationale literatuur, dat procedurele rechtvaardigheid een positief effect heeft op naleving, zij het dat dit effect niet bij alle type overtredingen is aangetoond (maar alleen bij de groepen rood licht en bellen). Mogelijk blijkt hieruit dat

procedurele rechtvaardigheid alleen een rol speelt als burgers daadwerkelijk (door de politie) worden staande gehouden, maar niet als zij alleen (via het CJIB) een accept-giro in de brievenbus ontvangen.

Uit het onderzoek blijkt, kort samengevat, dat legitimiteit en de mate van procedurele rechtvaardigheid een positief effect hebben op het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. Afschrikking heeft daarentegen geen significant effect op de naleving. Dit onderzoek bevestigt daarmee Tyler's visie dat het nalevingsgedrag beter kan worden verklaard door een 'normatieve', dan door een 'instrumentele' verklaring.

“Kunnen”: de rol van financiële problemen bij het nalevings- en betalingsgedrag

Tyler's onderzoek en veel andere internationale 'nalevings-studies' kijken uitsluitend naar het *zelfgerapporteerd* nalevingsgedrag. In dit onderzoek is daarnaast ook gekeken naar het nalevings- en het betalingsgedrag op basis van CJIB-data over het *aantal boetes*. Beide benaderingen leiden tot verschillende conclusies. Kort samengevat; terwijl het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag vooral wordt beïnvloed door de vraag of mensen de regels *willen* naleven, wordt het nalevings- en betalingsgedrag op basis van CJIB-data vooral beïnvloed door de vraag of mensen *kunnen* naleven en betalen.

Het nalevingsgedrag op basis van CJIB-data wordt voornamelijk beïnvloed door het inkomen van CJIB-debiteuren. Een hoog inkomen vergroot de kans op het hebben van meer boetes. Een vergelijkbaar effect zien we terugkomen bij het betalingsgedrag. De eerste factor die van invloed is op het betalingsgedrag is het aantal boetes dat iemand het afgelopen jaar ontvangen heeft. Hoe meer boetes; hoe groter de kans op problematisch betalingsgedrag. Twee andere factoren die het betalingsgedrag bepalen zijn: problemen om rond te komen en problemen met de administratie. Beide factoren vergroten de kans dat de respondent in de categorie valt waarin sprake is van de inzet van herinneringen of in de categorie waarin verhaal- of dwangmiddelen worden ingezet.

Twee verhalen over het nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren

Dit onderzoek vertelt, met andere woorden, twee belangrijke verhalen. Het ene verhaal illustreert het belang van de door burgers ervaren legitimiteit van het recht en de overheid voor vooral het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag. Het andere verhaal laat zien dat het nalevings- en betalingsgedrag van burgers in belangrijke mate wordt bepaald door hun persoonlijke financiële positie. Beide verhalen samen geven een goed beeld van het complexe nalevings- en betalingsgedrag van CJIB-debiteuren.

Bijlage 1

Literatuur

Bovens, M. & A. Wille (2008), 'Deciphering the Dutch Drop: Ten Explanations for Decreasing Political Trust in the Netherlands,' *International Review of Administrative Sciences* 74: 283-305.

Cherney, A. & K. Murphy (2011), 'Understanding the Contingency of Procedural Justice Outcomes,' *Policing* 3, 228-235.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2011), 'Onderzoek verplaatsingen in Nederland 2010', CBS *webpublicatie* (<http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/D1D6A7E6-A1C9-4329-9908-70EA47E1D8F6/0/2010ovinonderzoeksbeschrijvingart.pdf>)

Dekker, P. & T. van der Meer (2007), *Vertrouwen in de rechtspraak nader onderzocht*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Dekker, P. & E. Steenvoorden (2008), *Continue Onderzoek Burgerperspectieven (COB Kwartaalbericht 2008/1)*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Gibson, J.L. (1989), 'Understandings of Justice: Institutional Legitimacy, Procedural Justice, and Political Tolerance,' *Law & Society Review* 3, 469-496.

Gibson, J.L. (1991), 'Institutional Legitimacy, Procedural Justice, and Compliance with Supreme Court Decisions: A Question of Causality,' *Law & Society Review* 3, 631-636.

Halliday, S. & P. Schmidt (2009), 'Tom Tyler and *Why People Obey the Law*,' in: S. Halliday & P. Schmidt (Eds.), *Conducting Law and Society Research: Reflections on Methods and Practices*, Cambridge: Cambridge University Press, 141-151.

Hendriks, F., J. van Ostaaijen & M. Boogers (2011), *Legitimiteitsmonitor Democratisch Bestuur. Naar een metamonitor van de legitimiteit van het democratisch bestuur in Nederland*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Hyde, A. (1983), 'The Concept of Legitimation in the Sociology of Law,' *Wisconsin Law Review*, 379-426.

Jackson, J. et al. (2012), *Why Do People Comply with the Law? Legitimacy and the Influence of Legal Institutions*. Oxford Legal Studies Research Paper No. 11/2012 (<http://ssrn.com/abstract=1994490>);

Murphy, K., T.R. Tyler & A. Curtis (2009), 'Nurturing Regulatory Compliance: Is Procedural Justice Effective When People Question the Legitimacy of the Law?,' *Regulation & Governance* 3, 1-26.

Murphy, K. & A. Cherney (2012), 'Understanding Cooperation with Police in a Diverse Society,' *British Journal of Criminology* 52, 181-201.

Pratt, T.C. et al. (2006), 'The Empirical Status of Deterrence Theory: A Meta-Analysis,' in: F. Cullen et al. (Eds.), *Taking Stock: The Status of Criminological Theory*, New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 367-395.

Raad voor het openbaar bestuur (2010), *Vertrouwen op democratie*. Den Haag.

Regioplan (2011), *Klantprofielen voor schuldhulpverlening*, Amsterdam: Regioplan.

Voert, M.J. ter, T. Geurts & R.M.V. van Os (2012), *Monitor rechtsbijstand en geschiloplossing 2011*, Den Haag: WODC.

Ringeling, A. & A. van der Sluis (2011), *Verkenning van het thema 'gezag'. Een verkennende studie voor de strategische onderzoeksagenda politie*. Apeldoorn: Politieacademie.

Tyler, T.R. (1990), *Why People Obey the Law*, New Haven/London: Yale University Press.

Tyler, T.R. (2006), *Why People Obey the Law* (reprint; with a new afterword), Princeton/Oxford: Princeton University Press.

Tyler, T.R. (2011), 'The Psychology of Self-Regulation: Normative Motivations for Compliance,' in: C. Parker & V. Lehmann Nielsen (Eds.), *Explaining Compliance: Business Responses to Regulation*, Cheltenham: Edward Elgar, 78-99.

Tyler, T.R. et al. (2007), 'Legitimacy and Criminal Justice: International Perspectives,' in: T.R. Tyler (ed), *Legitimacy and Criminal Justice: International Perspectives*, New York: Russell Sage Foundation.

Tyler, T.R. & Y. Huo (2002), *Trust in the Law: Encouraging Public Cooperation with the Police and the Courts*, New York: Russell-Sage Foundation.

Weyers, H. & M. Hertogh (2007), *Legitimiteit betwist: een verkennend literatuuronderzoek naar de ervaren legitimiteit van het justitieoptreden*, Den Haag/Groningen: WODC/Rijksuniversiteit Groningen.

Yagil, D. (1998), 'Instrumental and Normative Motives for Compliance with Traffic Laws among Young and Older Drivers,' *Accident Analysis and Prevention*, Vol. 30, No. 4, 417-424.

Samenstelling begeleidingscommissie

Voorzitter

Dr. P. W. (Peter) van Wijck, universitair hoofddocent rechtseconomie, Universiteit Leiden / coördinator strategieontwikkeling, Ministerie van Veiligheid en Justitie

Leden

Mr. M. P. (Marcel) de Jong, directielid CJIB

A. (Albert) Visser, Unitmanager Centrale Productieunit CJIB

J. A. (Johan) Tjalsma AA RC EMFC Adviseur Strategie CJIB

Dr. D. E. G. (Debora) Moolenaar, senior onderzoeker, WODC

Dr. N. (Nadja) Jungmann, lector rechten, Hogeschool Utrecht

Methodologische verantwoording

Databestanden

De databestanden van het CJIB zijn gebaseerd op overtredingen en niet op personen. In de uitvraag van gegevens moest dus de slag gemaakt worden van overtreding naar persoon. Daarna is door onderzoekers van het CJIB is een steekproef getrokken uit unieke natuurlijke personen met een Nederlands kenteken en/of adres die in de periode maart – juni 2011 voor een van de overtredingen uit de onderzoeksopzet een beschikking van het CJIB hebben ontvangen. Dit betekent dat beschikkingen die verzonden zijn aan rechtspersonen, zoals leasemaatschappijen, niet zijn meegenomen.

Bij overtredingen die geconstateerd zijn op kenteken doet zich het probleem voor dat degene op wiens naam het kenteken staat geregistreerd niet noodzakelijkerwijs ook degene is die het voertuig bestuurde op het moment dat de overtreding is begaan. In de uitnodigingsbrief voor de respondenten met een constatering op kenteken is hier aandacht aan besteed. Deze respondenten is verzocht de enquête te laten invullen door degene die ook daadwerkelijk het voertuig bestuurde op het moment dat de overtreding is begaan. Daarnaast heeft deze groep een controle vraag gekregen: Bent u degene die de overtreding heeft begaan, waarvoor u de boete kreeg? Respondenten die deze vraag negatief beantwoorden zijn niet in het analysebestand meegenomen.

Er zijn 7.000 mensen voor het onderzoek per post benaderd. De uitnodigingsbrief is verzonden in enveloppen van de Rijksuniversiteit Groningen. De brief bevatte het internetadres van de online enquête en een persoonlijke inlogcode. Deze anonieme inlogcode diende als unieke sleutel voor onderzoekers van het CJIB om respondenten te kunnen identificeren in de bestanden van het CJIB. Op basis van dit respondentnummer konden de gegevens over het feitelijk betalingsgedrag uitgevraagd worden. Deze databestanden op respondentnummer zijn vervolgens door Pro Facto aan de enquêtedata gekoppeld. Op deze manier is de anonimiteit van de respondenten gewaarborgd.

Steekproef en respons

De onderstaande tabellen geven de leeftijdsverdeling in de steekproef en in de dataset weer voor de groep constatering op kenteken en een deel van de groep constatering door staandehouding. De groepen

respondenten tot 35 jaar zijn enigszins ondervertegenwoordigd onder de respondenten.

Tabel III.1: Dataset en steekproef, staandehouding (excl alcohol, bellen en id-plicht) naar leeftijd

LEEFTIJDSCATEGORIE	DATASET	STEEK-PROEF	DATASET	STEEK-PROEF	VERSCHIL
tot 25 jaar	79	518	15,0%	21,6%	-6,7%
25 tot 35 jaar	109	650	20,6%	27,1%	-6,5%
35 tot 45 jaar	136	562	25,8%	23,5%	2,3%
45 tot 55 jaar	123	398	23,3%	16,6%	6,7%
55 tot 65 jaar	62	191	11,7%	8,0%	3,8%
65 tot 75 jaar	13	61	2,5%	2,5%	-0,1%
75 jaar en ouder	6	16	1,1%	0,7%	0,5%
missing	30	4			
Totaal	558	2400			

Tabel III.2: Dataset en steekproef, kenteken naar leeftijd

LEEFTIJDSCATEGORIE	DATASET	STEEK-PROEF	DATASET	STEEK-PROEF	VERSCHIL
tot 25 jaar	19	134	5,1%	7,5%	-2,4%
25 tot 35 jaar	44	308	11,7%	17,2%	-5,5%
35 tot 45 jaar	86	399	22,9%	22,2%	0,6%
45 tot 55 jaar	97	446	25,8%	24,8%	1,0%
55 tot 65 jaar	75	293	19,9%	16,3%	3,6%
65 tot 75 jaar	43	159	11,4%	8,9%	2,6%
75 jaar en ouder	12	56	3,2%	3,1%	0,1%
missing	18	5			
Totaal	394	1800			

Vragenlijst

Bij het opstellen van de vragenlijst is in eerste instantie zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de vragen uit de studie van Tyler. De vragenlijst is ingekort en gestroomlijnd om uit te komen op een lijst die in ongeveer tien minuten via internet in te vullen zou moeten zijn. Er zijn dus keuzes gemaakt die betekenen dat voor sommige variabelen meer en voor andere minder gegevens beschikbaar zijn. Bovendien is de keuze gemaakt om in de enquête naast de onafhankelijke variabelen ook het zelfgerapporteerd nalevingsgedrag mee te nemen.

Operationalisering variabelen

Onafhankelijke variabelen

Hoofdstuk 4 gaat nader in op de wijze waarop de afzonderlijke onafhankelijke variabelen zijn geoperationaliseerd. Voor de antwoordcategorieën van schaalitems is gebruik gemaakt van een vierpuntsschaal met een vijfde categorie “weet niet”. Antwoorden in deze laatste categorie zijn in de berekening van de schaalscore als missing values behandeld. Voor de schaalcores is gebruik gemaakt van de gemiddelde score op de schaalitems. Voor alle schalen is een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd. In een aantal gevallen zijn items niet meegenomen in de schaal om de betrouwbaarheid van de schaal te vergroten of vanwege een hoge item-nonrespons.

Analysemethoden

De analyses zijn uitgevoerd in SPSS. In de rapportage is veelvuldig gebruik gemaakt van rechte tellingen, kruistabellen en het vergelijken van gemiddelden (ANOVA). Daarnaast is gebruik gemaakt van lineaire regressie analyse voor de analyse van het zelfgerapporteerde nalevingsgedrag en multinomiale logistische regressie voor de analyse van het nalevings- en betalingsgedrag. Op het nalevings- en betalingsgedrag is in eerste instantie ook een lineaire regressie analyse toegepast. Deze modellen bleken echter geen goede keuze voor de analyse van betalings- en nalevingsgedrag, omdat de data zich slecht bleken te verhouden tot de voorwaarden voor lineaire regressie. Vervolgens is gekozen voor een multinomiale logistische regressie.

Vragenlijst

U heeft in april, mei of juni een boete ontvangen van het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB). Het CJIB is de instantie die onder meer voor de Rijksoverheid boetes int. Graag willen wij u naar aanleiding van deze boete een aantal vragen stellen. Als u meerdere boetes kreeg in april, mei of juni, kunt u bij de beantwoording van deze vragenlijst uitgaan van de laatst ontvangen boete.

Q Kunt u zich de overtreding waarvoor u de boete hebt gekregen nog herinneren?

- Ja
- Nee

Q Bent u degene die de overtreding heeft begaan, waarvoor u deze boete kreeg?

- Ja
- Nee

Q. Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen over het CJIB?

Antwoordmogelijkheden: Geheel eens, eens, oneens, geheel oneens, weet niet

Ik vind dat ik door het CJIB eerlijk ben behandeld

Ik vind dat ik bij het CJIB de kans kreeg om mijn kant van het verhaal te vertellen

Ik vind dat de procedure bij het CJIB eerlijk is verlopen

Mogelijk heeft u, in het afgelopen jaar, ook contact gehad met de politie en met de rechter.

Graag willen wij hierover ook een aantal vragen stellen.

Q. Heeft u , in het afgelopen jaar, zelf contact gehad met de politie?

- a. ja
- b. nee
- c. weet niet

Q. Wat was de (belangrijkste) reden voor dit contact?

- a. om aangifte te doen
- b. om een klacht in te dienen
- c. om hulp te vragen
- d. voor een routinecontrole
- e. voor een verkeersovertreding
- f. voor een overtreding van de identificatieplicht
- g. om een andere reden, namelijk

Q. Was de uitkomst hiervan voor u positief of negatief?

- a. positief
- b. negatief
- c. niet positief maar ook niet negatief

Q. Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen over de politie?

Antwoordmogelijkheden: Geheel eens, eens, oneens, geheel oneens, weet niet

Ik vind dat ik door de politie eerlijk ben behandeld

Ik vind dat ik bij de politie de kans kreeg om mijn kant van het verhaal te vertellen

Ik vind dat de procedure bij de politie eerlijk is verlopen

Q. Bent u, in het afgelopen jaar, zelf betrokken geweest bij een rechtszaak?

- a. ja
- b. nee

c. weet niet

Q. Wat was hiervoor de (belangrijkste) reden?

- a. ik was hierbij zelf partij (eiser, gedaagde, verdachte)
- b. ik was hierbij slachtoffer
- c. ik was hierbij getuige in de zaak van iemand anders
- d. ik was hierbij toeschouwer op de publieke tribune
- e. om een andere reden, namelijk

Q. Was de uitkomst hiervan voor u positief of negatief?

- a. positief
- b. negatief
- c. niet positief maar ook niet negatief

Q. Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen over de rechter?

Antwoordmogelijkheden: Geheel eens, eens, oneens, geheel oneens, weet niet

Ik vind dat ik door de rechter eerlijk ben behandeld.

Ik vind dat ik bij de rechter de kans kreeg om mijn kant van het verhaal te vertellen.

Ik vind dat de procedure bij de rechter eerlijk is verlopen.

[IEDEREEN; VERKEERSOVERTREDING]

U heeft in het afgelopen jaar een boete ontvangen voor een verkeersovertreding.

Q. Wat is, denkt u, hiervan het effect op uw gedrag?

Antwoordmogelijkheden: Geheel eens, eens, oneens, geheel oneens, weet niet

Ik houd me nu niet meer aan de verkeersregels.

Ik probeer nu om de verkeersregels zoveel mogelijk te negeren.

Ik verzet me nu meer tegen het CJIB.

Als ik opnieuw een boete krijg dan zal ik die niet betalen.

[+ SNELHEIDSOVERTREDING]

Ik houd me nu niet meer aan de maximum snelheid.

Als ik vind dat het kan, dan rijd ik voortaan overal 130 km/uur.

[+ DOOR ROOD LICHT RIJDEN]

Ik trek me nu niets meer aan van de verkeerslichten.

Ik stop nu alleen nog voor rood licht als ik dat nodig vind.

[+ PARKEERBOETE]

Ik trek me nu niets meer aan van een parkeerverbod.

Ik zet nu mijn auto neer waar ik wil, ook al geldt er een parkeerverbod.

[+ RIJDEN ONDER INVLOED]

Ik trek me nu niets meer aan van de wet zegt over rijden onder invloed.

Ik kruip voortaan gewoon achter het stuur als ik gedronken heb.

[IEDEREEN; OVERTREDING ID-PLICHT]

U heeft in het afgelopen jaar een boete ontvangen voor het overtreden van de identificatieplicht.

Q. Wat is hiervan, denkt u, het effect op uw gedrag?

Antwoordmogelijkheden: Geheel eens, eens, oneens, geheel oneens, weet niet

Ik trek me nu niets meer aan van de identificatieplicht.

Ik ga nu over straat zonder een geldig legitimatiebewijs bij me te dragen.

Ik verzet me nu meer tegen het CJIB.

Als ik opnieuw een boete krijg dan zal ik die niet betalen.

Graag willen we ook uw mening weten over een aantal wetten en regels in ons land.

Q. Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen?

Antwoordmogelijkheden: Geheel eens, eens, oneens, geheel oneens, weet niet

Als de omstandigheden het toelaten, mag je best harder dan de maximum toegestane snelheid rijden.

Je wordt alleen geflitst als je ook echt te snel hebt gereden.

Je moet altijd voor een rood stoplicht te stoppen, ook al is het middernacht op een verlaten kruispunt.

Rijden onder invloed is een ernstige overtreding.

Iedereen die zijn auto parkeert waar dat niet mag, verdient een boete.

Mensen die geen geldig legitimatiebewijs kunnen laten zien als de politie er naar vraagt, moeten altijd een boete krijgen.

De legitimatieplicht is strijd met mijn recht op privacy.

Goed kunnen rijden is belangrijker dan je altijd aan de verkeersregels houden.

De kans is heel klein dat je in ons land ten onrechte een verkeersboete krijgt.

De verkeersboetes in ons land zijn veel te hoog.

Je moet altijd je verkeersboete betalen, ook als je het er niet mee eens bent.

De meeste wetten en regels in ons land sluiten goed aan bij mijn eigen waarden en normen.

De wetgeving in ons land sluit goed aan bij de waarden en normen van de meeste Nederlanders.

Mensen hebben verschillende ideeën over hoe belangrijk het is om te gehoorzamen aan de wet.

Q. Kunt u aangeven of u het eens of oneens bent met de volgende stellingen?

Antwoordmogelijkheden: Geheel eens, eens, oneens, geheel oneens, weet niet

Iedereen moet zich aan de wet houden, ook als men het er niet mee eens is.

Ik probeer me altijd aan de wet te houden, ook als ik het er niet mee eens ben.

Je niet aan de wet houden is bijna nooit gerechtvaardigd.

Het is moeilijk om je niet aan de wet te houden, zonder je hierover schuldig te voelen.

Iemand die zich niet aan de wet houdt, is een bedreiging voor de samenleving.

Gezag respecteren en gehoorzamen is de belangrijkste waarde die ieder kind zou moeten bijgebracht.

Denkt u eens aan uw eigen gevoel over wat goed en fout is.

Q. Hoe fout vindt u het als u zelf één van de volgende dingen zou doen?

Antwoordmogelijkheden: heel erg fout, erg fout, beetje fout, totaal niet fout, weet niet

Als u zou rijden onder invloed.

Als u door rood licht zou rijden.

Als u de maximum snelheid zou overtreden.

Als u zou parkeren waar dat niet mag.

Als u geen geldig legitimatiebewijs zou kunnen tonen.

Q. Als u zelf één van de volgende dingen zou doen, hoe waarschijnlijk is het dan dat u hiervoor een boete krijgt of dat u gearresteerd wordt?

Antwoordmogelijkheden: erg waarschijnlijk, beetje waarschijnlijk, onwaarschijnlijk, erg onwaarschijnlijk, weet niet

Als u zouden rijden onder invloed.

Als u door rood licht zou rijden.

Als u de maximum snelheid zou overtreden.

Als u zou parkeren waar dat niet mag.

Als u geen geldig legitimatiebewijs zou kunnen tonen.

Denkt u eens aan de vijf volwassenen die u het beste kent.

Q. In hoeverre zouden zij het afkeuren, of het gevoel hebben dat u iets verkeerd had gedaan, als u een boete zou krijgen of gearresteerd zou worden voor één van de volgende dingen?

Antwoordmogelijkheden: sterk afkeuren, enigszins afkeuren, beetje afkeuren, totaal niet afkeuren, weet niet

Als u zou rijden onder invloed.

Als u door rood licht zou rijden.

Als u de maximum snelheid zou overtreden.

Als u zou parkeren waar dat niet mag.

Als u geen geldig legitimatiebewijs zou kunnen tonen.

Q. Graag willen we u ook een aantal algemene vragen stellen over het CJIB, de politie en de rechter.

Antwoordmogelijkheden: erg tevreden, tevreden, ontevreden, erg ontevreden, weet niet

Hoe tevreden bent u, in het algemeen, over het CJIB?

Hoe tevreden bent u over de werkwijze van het CJIB?

Hoe tevreden bent u over de resultaten van het CJIB-optreden?

Hoe tevreden bent u, in het algemeen, over de politie?

Hoe tevreden bent u over de werkwijze van de politie?

Hoe tevreden bent u over de resultaten van het politie-optreden?

Hoe tevreden bent u, in het algemeen, over de rechter?

Hoe tevreden bent u over de werkwijze van de rechter?

Hoe tevreden bent u over de uitspraken van de rechter?

Q. Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen over de politie?

Antwoordmogelijkheden: Geheel eens, eens, oneens, geheel oneens, weet niet

Ik heb veel respect voor de politie.

De meeste politieagenten zijn eerlijk.

Ik ben trots op de politie.

Ik vind dat ik de politie moet steunen.

Ik heb vertrouwen in de politie.

Q. Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen over de rechter?

Antwoordmogelijkheden: Geheel eens, eens, oneens, geheel oneens, weet niet

Bij de rechter krijgt iedereen een eerlijk proces.

Rechters zijn in het algemeen te soft voor criminelen.

De rechten van burgers worden door de rechter goed beschermd.

Veel mensen die door rechter worden veroordeeld zijn eigenlijk onschuldig.

Rechterlijke beslissingen zijn bijna altijd eerlijk.

De meeste rechters zijn eerlijk.

Tot slot willen wij u ook graag een aantal achtergrondvragen stellen.

Q. In welk jaar bent u geboren?

Q. Wat is uw geslacht

- a. man
- b. vrouw

Q. Wat is u hoogste voltooide opleiding?

- a. Geen enkele
- b. basisschool
- c. VMBO basis beroepsgerichte leerweg, LBO of vergelijkbaar
- d. VMBO gemengde, theoretische of kader gerichte leerweg, MAVO, MBO niveau 1 of 2, of vergelijkbaar
- e. HAVO
- f. VWO, MBO niveau 3 of 4,
- g. HBO, HBO/WO bachelor
- h. WO, HBO/WO master
- i. Weet niet

Q. Op welke partij heeft u bij de laatste Tweede Kamer verkiezingen gestemd?

1. VVD
2. PvdA
3. PVV
4. CDA
5. D66
6. SP
7. Groen Links
8. Christen Unie
9. Partij voor de Dieren
10. SGP
11. Ik heb niet gestemd
12. Ik mocht nog niet stemmen
13. Weet niet
14. Wil ik niet zeggen

Q. Was het totale bruto inkomen, dus voor belastingen, van u totale huishouden in 2010 ...

- a. 0-10.000
- b. 10.000-15.000
- c. 15.000-20.000
- d. 20.000-30.000
- e. 30.000-50.000
- f. Meer dan 50.000
- g. Weet niet
- h. Wil ik niet zeggen

Q. Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen?

Antwoordmogelijkheden: Geheel eens, eens, oneens, geheel oneens, weet niet

Ik kan financiële tegenvallers makkelijk opvangen.

Aan het eind van de maand zit ik altijd krap.

Ik maak me zorgen over het afbetalen van schulden.

Mijn administratie is goed op orde.

Het regelen van de administratie stel ik zo lang mogelijk uit.

Ik betaal een rekening nooit voordat ik een herinnering krijg.

Ik heb vaak te maken met deurwaarders omdat ik een rekening niet heb betaald.

Q. In welk land bent u geboren?

- a. Nederland
- b. Turkije
- c. Marokko
- d. Suriname
- e. Nederlandse Antillen
- f. Anders, nl.....

Q. In welk land is uw vader geboren?

- a. Nederland
- b. Turkije
- c. Marokko
- d. Suriname
- e. Nederlandse Antillen
- f. Anders, nl.....

Q. In welk land is uw moeder geboren?

- a. Nederland
- b. Turkije
- c. Marokko
- d. Suriname
- e. Nederlandse Antillen
- f. Anders, nl.....

Q. Wilt u, naar aanleiding van bovenstaande vragen, zelf nog iets toevoegen?

Q. Mogen de onderzoekers eventueel, op een later tijdstip, nog eens contact met u opnemen?

(In dat geval kunt u hieronder uw email-adres of telefoonnummer vermelden. Wij gaan uiteraard zorgvuldig om met uw persoonsgegevens)

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Bijlage 5

Tabellen regressieanalyses

Tabel V.1: Lineaire regressie zelfgerapporteerd nalevingsgedrag³⁵

ADJ. R ² =0,224	B	GEST. B	SIGNIFICANTIE
(constant)	1,830		,000
legitimiteit van wetgeving***	,231	,153	,000
problemen met administratie***	-,167	-,148	,000
steun politie**	,091	,099	,001
overtreding alcohol ³⁶ ***	,241	,153	,000
overtreding ID-plicht**	-,129	-,062	,027
persoonlijk oordeel ***	-,139	-,117	,000
plicht om de wet na te leven**	,123	,096	,001
procedurele rechtvaardigheid**	,069	,078	,004
opleiding: basisonderwijs ³⁷ **	-,158	-,060	,023
overtreding: rood licht**	,113	,089	,002
overtreding: parkeren**	,121	,088	,002
niet-westerse allochtoon ³⁸ **	-,087	-,055	,047
EXCLUDED	LN B		
inkomen: Tot 15.000 ³⁹	,015		,571
inkomen: 15-20.000	,019		,463
inkomen: 20-30.000	-,002		,928
inkomen: : > 50.000	-,030		,263
opleiding: vmbo	-,018		,498
opleiding: mbo	,031		,229
overtreding: bellen	-,005		,876
afschrikking	-,028		,282
oordeel omgeving	-,020		,472
leeftijd	-,023		,411
problemen met rondkomen	,003		,911

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1

³⁵Stepwise regression, missing = replace with means.

³⁶Categorie overtredingen is als dummy variabele meegenomen, referentiecategorie is de groep snelheid.

³⁷Opleidingsniveaus zijn als dummy variabele meegenomen, referentiecategorie is de groep HBO/WO.

³⁸Niet-westerse allochtonen zijn als dummy variabele meegenomen, referentiecategorie is de groep autochtoon of westers allochtoon.

³⁹Inkomen is als dummy variabele meegenomen, referentiecategorie is de groep 30-50.000.

Tabel V.2: Lineaire regressie zelfgerapporteerd nalevingsgedrag naar type overtreding⁴⁰

	SNELHEID	ROOD LICHT	PARKEREN	BELLEN	ALCOHOL	ID
	adj. R ² =0,222	adj. R ² =0,190	adj. R ² =0,143	adj. R ² =0,216	adj. R ² =0,188	adj. R ² =0,264
	st B	st B	st B	st B	st B	st B
(constant)	2,108***	1,352***	3,060***	1,618***	3,239***	,423
legitimiteit van wetgeving	,184**	,187**		,214**		,356**
steun politie	,141**			,188**		
plicht om de wet na te leven		,213**				,270**
procedurele rechtvaardigheid		,185**		,239**		
afschrikking				-,150**		
problemen met administratie	-,201***		-,219**			
persoonlijk oordeel	-,165**		-,239***		-,456***	
opleiding: basisonderwijs		-,216***				
niet-westerse allochtoon			-,145**		-,190**	
leeftijd				-,204**		

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1

⁴⁰Stepwise regression, missing = replace with means.

Tabel V.3: Multinomiale logistische regressie nalevingsgedrag

REFERENTIECATEGORIE = 1 OF 2 BOETES	3 OF 4 BOETES		5 OF 6 BOETES		7 OF MEER BOETES	
	B	Sig.	B	Sig.	B	Sig.
Nagelkerke R ² =0,242 N=462						
intercept	-1,457	,129	-,999	,467	-2,822	,066
problemen met administratie	,563	,029**	-,250	,561	,640	,134
plicht om de wet na te leven	-,515	,095*	-,995	,057*	,168	,732
steun voor de politie	,193	,417	,511	,185	-,253	,476
legitimiteit van wetgeving	,106	,793	,004	,995	-,372	,542
afschrikking	-,308	,058*	-,170	,522	-,215	,456
opleiding: basisonderwijs	,576	,466	1,547	,076*	- 19,157	.
opleiding: vmbo	,078	,816	-,105	,842	-,106	,852
opleiding: mbo, havo	-,069	,814	-1,244	,062*	-1,145	,063*
geslacht: man	,712	,021**	,684	,168	1,570	,020**
Nederlands of westers allochtoon	,163	,724	-,920	,129	-1,452	,017**
inkomen: hoog	,935	,001**	1,081	,023**	2,222	,000** *
inkomen: laag	-,315	,379	,170	,773	,844	,175
overtreding: alcohol	-,218	,597	,778	,189	,933	,159
overtreding: rood licht	-,157	,638	-,420	,525	,161	,818
overtreding: parkeren	-,178	,620	,031	,961	,350	,580
overtreding: bellen	-,673	,075*	-,006	,992	-,431	,549

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1

Tabel V.4: Multinomiale logistische regressie betalingsgedrag

REFERENTIECATEGORIE = BETAALT ZONDER PROBLEMEN	1 OF MEER HERINNERINGEN		VERHAAL & DWANGMIDDELEN		RECHTS- MIDDELEN	
	B	Sig.	B	Sig.	B	Sig.
Nagelkerke R ² =0,476 N=300						
intercept	-4,761	,004	-18,047	,000	-3,460	,271
aantal boetes	,481	,000 ***	,622	,000* **	,014	,948
problemen met rondkomen	,793	,031 **	3,271	,000* **	,054	,939
problemen met de administratie	1,606	,001 **	2,359	,003* *	,268	,752
procedurele rechtvaardigheid	,055	,861	,648	,263	-,289	,602
legitimiteit van wetgeving	-,143	,840	1,361	,259	2,011	,132
plicht om de wet na te leven	-,764	,139	-,657	,520	-,690	,463
afschrikking	-,068	,806	,278	,582	-,643	,245
steun politie	,444	,237	,301	,663	-,979	,150
overtreding: alcohol	-,087	,895	1,679	,311	-19,091	.
overtreding: rood licht	-,220	,752	2,142	,205	,320	,829
overtreding: parkeren	,495	,483	3,976	,034* *	2,091	,087*
overtreding: bellen	,480	,438	2,577	,119	,778	,546
inkomen: laag	-,247	,682	1,263	,302	-,141	,889
inkomen: hoog	,148	,769	-1,212	,256	-,263	,775
Nederlands of westers allochtoon	-,407	,507	,062	,953	-,268	,810

*** p < 0.001, ** p < 0.05, * p < 0.1